

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

**ODSUN NĚMCŮ ZE ŽĎÁRSKA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ
VÁLCE**

Petr Švanda

Bakalářská diplomová práce

Prohlášení

Prohlašuji tímto, že jsem práci vypracoval samostatně a v seznamu zdrojů uvedl všechny použité prameny a literaturu.

Ve Žďáře nad Sázavou dne

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce doc. PhDr. Karlu Konečnému, CSc. za vstřícný přístup a ochotu vést moji práci. Další poděkování patří pracovníkům všech archivních zařízení, která jsem během svého výzkumu navštívil. A v neposlední řadě děkuji také rodině za podporu a trpělivost.

OBSAH

ÚVOD	4
1. Předzvěsti odsunu.....	8
1. 1. Osvobození Žďárska	8
1. 2. Nálada ve městě/zajištění zrádců a kolaborantů.....	14
2. Průběh odsunu	22
2. 1. Odsun žďárských Němců	26
Město Žďár.....	26
Zámek Žďár.....	33
Bohdalov	36
Ostrov nad Oslavou.....	37
2. 2. Konfiskace nepřátelského majetku a zacházení s ním	38
ZÁVĚR.....	42
ZDROJE	45
1. Prameny.....	45
2. Publikované prameny a dokumenty	45
3. Literatura	46
Seznam použitých zkratk.....	48
Resumé	49
Přílohy	50

ÚVOD

Jako téma mé bakalářské práce jsem si vybral *Odsun Němců ze Žďárska po druhé světové válce*. Jelikož pocházím přímo ze Žďáru nad Sázavou, toto téma jsem zvolil s ohledem na mé regionální citění a zájem o dějiny vlastního regionu. Dlouhodobě jsou v centru mého zájmu dějiny 20. století, obzvláště pak problematika druhé světové války a česko-německých vztahů. Problematika poválečného odsunu německého obyvatelstva je mi proto velmi blízká, a nabízela se tedy jako ideální téma. Ačkoliv náš okres neležel v bývalých Sudetech a nebyl nikdy zasažen nějakou větší německou imigrační vlnou, žilo zde nemálo obyvatel německé národnosti, což se posléze za války podepsalo také na proněmeckém smýšlení nezanedbatelné části obyvatelstva. Jedinou obcí v okolí Města Žďáru a Zámku Žďáru¹ s nadpoloviční většinou občanů německé národnosti byl Karlov (německy Libinsdorf), který se nachází asi 10 km severně od Žďáru nad Sázavou. Přesto i v samotném Městě Žďáru a přiléhajícím Zámku Žďáru existují doklady o německém etniku – jakýchsi německých ostrůvcích uvnitř moře česky mluvících lidí. Za zmínku stojí zejména trojice nechvalně známých žďárských konfidentů a udavačů Braunstein–Sonnek–Sýkora, o nichž podrobněji pojednávám níže. Ani Žďáru se proto po válce nevyhnula vlna projevů nesnášenlivosti vůči Němcům.²

S ohledem na rozsah práce a její přehlednost jsem geografický pojem „Žďársko“ vymezil na území tehdejšího soudního okresu Žďáru (mapa viz příloha 1). Velká část obcí na Žďársku však měla ryze český charakter. Nakonec tedy zvítězila selektivní metoda výběru obcí, jichž se odsun bezprostředně a nejvíce týkal. Tato varianta výběru se jeví pro mé účely jako nejvhodnější.

---

¹ Před druhou světovou válkou zde existovaly dvě osady – Město Žďár na Moravě a Zámek Žďár. Roku 1949 došlo ke sloučení těchto dvou osad, a vznikl tak dnešní Žďár nad Sázavou. V téže době zde byl ustanoven okresní národní výbor a Žďár se stal okresním městem. Do té doby Žďár správně náležel k okresu Nové Město na Moravě.

² Neorganizovaný, tzv. „divoký odsun“, probíhal na československém území od konce války do konce roku 1945. Celkový počet odsunutých v roce 1945 se pohybuje kolem 800 000 lidí. Projevy nenávisti a odplaty české strany vůči německým civilistům na některých místech neznaly meze. Českým úřadům se dodnes nepodařilo přesně spočítat celkový počet obětí. Na rozdíl od odsunu organizovaného je „divoký odsun“ výhradně odsuzován jak kvůli absenci právních podkladů, tak kvůli jeho brutalitě. Mezi nejznámější případy násilností patří tzv. brněnský pochod smrti v květnu 1945 či masakr v Ústí nad Labem v červenci téhož roku. O druhém jmenovaném viz HAVEL, Jan – KAISER, Vladimír – PUSTEJOVSKÝ, Otfried: *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*. Ústí nad Labem 2005. O „divokém odsunu“ obecně pojednává např. monografie: ARBURG, Adrian von – STANĚK, Tomáš (ed.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: dokumenty z českých archivů. II., Duben–srpen/září 1945: divoký odsun a počátky osídlování*. Středokluky 2011. Rozdíl vnímání obou stran je patrný v terminologii – zatímco Češi hovoří o odsunu, Němci naproti tomu užívají výrazy „Vertreibung“ či „Aussiedlung“ (vyhnání, vysídlení).

Problematika odsunu Němců z Československa je v historiografii již hojně a detailně zpracována³, dokonce je možná vůbec nejčastějším tématem bakalářských a magisterských prací v oblasti moderních dějin. V centru zájmu však byly až dosud logicky pouze Sudety, zatímco území bývalého protektorátu Čechy a Morava zůstává poněkud opomíjeno. Čeští Němci ovšem nežili pouze v Sudetech. Pro vytvoření uceleného obrazu je tedy třeba doplnit tuto mozaiku také o informace týkající se českého vnitrozemí. Neprobádané životní osudy německých občanů z protektorátu nabízí ideální příležitost.

Ve své práci nehodlám podrobně rozebírat Benešovy dekrety, kterých se dotknu pouze okrajově v konkrétních případech. Dekrety, tedy právní předloha odsunu, jsou dodnes předmětem mnoha sporů. Nerad bych zabřednul do oblasti práva, právní kontroverzi dekretů tedy ponechám stranou, aby je čtenář vnímal pouze jako historický fakt.⁴ Zvláštní pozornost nebudu věnovat ani samotné postavě dr. Edvarda Beneše, jehož postoj k německé otázce se postupem času vyvíjel pod vlivem tlaku domácího odboje a mezinárodní situace.⁵

K místům, jimž jsem se v rámci svého výzkumu nemohl vyhnout, patří Státní okresní archiv ve Žďáře nad Sázavou, Státní okresní archiv v Jihlavě, Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS) v Brně-Kanicích a Regionální muzeum ve Žďáru nad Sázavou (zvané Tvrz). Z fondů a pramenů těchto archivů jsem se zabýval především Městskou kronikou Města Žďáru a Zámku Žďáru, výpisům z poválečných zasedání nově vzniklých místních národních výborů, památníkům četnických stanic, seznamy odsunutých Němců z Jihlavy a mnoha dalšími pramennými materiemi. Nejpodnětější byla návštěva ABS v Brně-Kanicích. Tam jsem studoval *Informace pro ministra vnitra z let 1945–1946* z fondu Hlavního velitelství SNB Praha – A17, inv. j. 111; *Situační zprávy z roku 1945* z fondu Zemského odboru bezpečnosti Brno – B 6/1, inv. j. 7; a především fond Okresní správy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15.

Tolik k pramenům, nyní něco k literatuře. Při nástupním úvodu o posledních válečných dnech na Žďársku a následném osvobození jsem využil poměrně novou a dle mého názoru zdařilou monografii Ondřeje Červeného *Osvobození Žďárska*.⁶ Tuto publikaci jsem místy doplňoval *Kosinkovou Žďárskou kronikou* a knihou *Žďár nad Sázavou ve fotografiích* Viléma

---

³ Viz STANĚK, Tomáš: *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha 1991; Týž: *Tábory v českých zemích 1945–1948*. Opava 1996. Tomáš Staněk u nás platí za nejpovolanějšího odborníka, co se problematiky odsunu týká.

⁴ Více o dekretch a odsunu v historické paměti viz NOVOTNÝ, Lukáš: *Dekrety a odsun v historické paměti Čechů*. In: JEDLIČKA, Jiří (ed.): *Češi a Němci na Vysočině*. Sborník příspěvků z česko-rakouské odborné konference. Havlíčkův Brod 2014, s. 341–351.

⁵ Srov. MARÉS, Antoine: *Edvard Beneš – Drama mezi Hitlerem a Stalinem*. Praha 2016.

⁶ ČERVENÝ, Ondřej: *Osvobození Žďárska*. Brno 2014.

Frendla. V teoretické rovině týkající se odsunu jsem vycházel ze dvou zásadních monografií Tomáše Staňka: *Odsun Němců z Československa 1945–1947* a *Tábory v českých zemích 1945–1948*, dále pak z relativně nové publikace Antoina Marése *Edvard Beneš – Drama mezi Hitlerem a Stalinem*, či profesorkou Věrou Olivovou sestavené brožury *Edvard Beneš – Odsun Němců a dokumenty*. Vedle samotných písemných pramenů a literatury mi byly nápomocny také cenné rady archivářů a pracovníků jednotlivých archivů. Práce by nebyla myslitelná ani bez rozhovorů s žijícími pamětníky oné složité doby. Jejich vzpomínky a názory mi také v mnohém otevřely oči. Neboť kdo může historické události soudit emotivněji a povolaneji než samotní aktéři či očití svědkové? To je vše k výběru tématu, jeho dosavadnímu zpracování a rozboru pramenů a literatury. Nyní se zaměřím na dílčí části mé práce.

Jak jsem již uvedl, v úvodní části mé práce se odrazím od posledních válečných dnů a postupného osvobození našeho regionu. Ač jako oficiální datum konce války a osvobození bývá uváděn osmý, resp. devátý květen, mnohé menší vsíky v odlehlých oblastech Vysočiny se osvobození dočkaly často až 12. či 13. května.⁷ Události konce války na Vysočině byly ve srovnání s jinými lokalitami neméně dramatické a přišlo při nich o život mnoho lidí, ať už vojáků či civilistů. Bohužel je nutno podotknout, že často zbytečně. Jako příklad může posloužit tzv. „velkomeziříčská tragédie“, kdy Němci jako reakci na povstání obyvatelstva a předčasné vyhlášení Revolučního národního výboru nemilosrdně popravili téměř 60 revolucionářů.⁸ Další takovou ukázkou je poslední válečný den ve Městě Žďáře, kdy kvůli rabování německého proviantu nešťastnou náhodou přišlo o život několik lidí. Ihned po osvobození se ovšem karta obrátila, iniciativy se chopili Češi a v žádném případě nejednali v rukavičkách. Dodnes není přesně spočítáno, kolik obětí německé národnosti si události poválečných dní vyžádaly. Jan Boris Uhlíř s Janem Kaplanem ve své publikaci *Praha ve stínu hákového kříže* uvádí, že ztráty na životech českých Němců jsou českou stranou odhadovány na 20 000 až 40 000, ve skutečnosti však mohlo přijít o život až 60 000 lidí, z toho nejméně 7000 dobrovolně.⁹ Názorným příkladem je opět Velké Meziříčí, kde si na konci války dobrovolně vzala život manželka druhého náměstka starosty města a místního vedoucího NSDAP Hanse Powolného, který byl v roce 1947 odsouzen mimořádným lidovým soudem k trestu smrti oběšením.¹⁰ Ve Žďáře byli naproti tomu vláčeni městem bývalý technický rada státních drah ing. Ladislav Dolanský se svojí manželkou, přičemž měli oba lýtka natřená vápnem a na zádech nakreslený

---

⁷ ČERVENÝ, *Osvobození Žďárska*, s. 10.

⁸ Tamtéž, s. 84–129.

⁹ UHLÍŘ, Jan Boris – KAPLAN, Jan: *Praha ve stínu hákového kříže*. Praha 2005, s. 187.

¹⁰ ČERVENÝ, *Osvobození Žďárska*, s. 126.

hákový kříž.¹¹ Tyto projevy nenávisti jsou dnes sice odsuzovány, avšak dle mého názoru vyplynuly z atmosféry doby a v kontextu předcházejících šesti let jsou pochopitelné. To by však bylo téma na další diplomovou práci. Pro mé účely postačí zmínka o těchto událostech, jež mohou být vnímány jako předehra k následnému odsunu.

V praktické části, která bude následovat po nástupním úvodu, shromáždím výčet nejznámějších žďárských kolaborantů a zrádců národa. Pokusím se nastínit také jejich další osudy od okamžiku zatčení přes pobyt ve vazbě až po vynesení rozsudku mimořádných lidových soudů. V další části práce přikročím k samotnému odsunu. Po krátkém přiblížení dobové atmosféry a náležitostí odsunu v celostátním měřítku přijde na řadu konkrétní odsun žďárských Němců. Události jsem se rozhodl popisovat chronologicky. Hlavní pozornost bude patřit především Městu a Zámku Žďáru. Dotknu se ovšem také spádové oblasti stanice SNB v Bohdalově a Ostrově nad Oslavou. V závěrečné pasáži pojednám o průběhu a pravidlech konfiskace nepřátelského majetku.

---

¹¹ Tamtéž, s. 444.

1. Předzvěsti odsunu

1. 1. Osvobození Žďárska

Obyvatelé soudního okresu Žďáru tvořícího severozápadní cíp pozdějšího okresu Žďáru nad Sázavou se dočkali osvobození až ve čtvrtek 10. května 1945. Zatímco jihozápadně od města směrem na Jihlavu je krajina relativně nezvlněná, posetá převážně rozlehlými poli, lesy a mnoha rybníky, na severovýchodě v prostoru mezi Cikhájí a Svratkou komplikoval postupujícím sovětským jednotkám situaci zalesněný, kopcovitý terén s několika skalními útvary. To ovšem na druhé straně vytvářelo vhodné podmínky pro odbojovou činnost, která byla v regionu poměrně rozsáhlá. Na Žďársku působilo během války hned několik významných odbojových a partyzánských skupin. Žďárští vlastenci, kteří se bezprostředně po okupaci připojili k Obráně národa, správně a vojensky spadali pod sousední okres Nové Město na Moravě, jemuž velel kapitán Josef Tulis.¹² První garnitura Obrany národa však byla především kvůli své přísné vojenské hierarchii brzy odhalena a zlikvidována. Vyjma komunistů se ovšem prozatím žďárským odbojářům zatýkání vyhnulo.

Po delší odmlce působila v regionu odbojová skupina Jaro (později přejmenována na Radu tří) v čele s divizním generálem Vojtěchem Lužou. Dalšími členy byli kapitán Karel Veselý-Šteiner a JUDr. Josef Grňa. Skupina se na počátku léta 1944 spojila s paradesantní skupinou Calcium pod velením podporučíka JUDr. Jaroslava Odstrčila. Odstrčil byl však hned v červnu během přestřelky u Netína příslušníky gestapa zastřelen a zbylí členové výsadku zůstali odkázáni sami na sebe. Do konce války se vyskytovali střídavě na Žďársku, Novoměstsku (kde se setkali také s gen. Lužou), Svitavsku či Chrudimsku.¹³ Podobný osud jako podporučíka Odstrčila potkal také generála Lužu, kterého zastřelili protektorátní četníci začátkem října 1944 v Hřišti nedaleko Přibyslavi.¹⁴ Jeho místo v rámci Rady tří zaujmul Josef Svatoň, který posléze společně s Lužovým synem Radomírem zorganizoval odvetné přepadení

---

¹² ČERVENÝ, *Osvobození Žďárska*, s. 397.

¹³ Zbylí členové výsadku: rotní Karel Niemczyk, Josef Gemrot a František Široký již po incidentu u Netína plně nedůvěřovali kapitánu Šteinerovi (Niemczyk ho podezříval ze zrady) a orientovali se na své vlastní úkoly, především vysílání zpráv do Londýna pomocí vysílaček „Zdenka“ a „Jarča“. Mezi domácím odbojem a parašutisty se tak vytvořila pomyslná propast, neboť zatímco výsadkáři měli své poslání, odbojáři se je snažili využít k vlastním účelům a naléhali na ně, aby tlačili na Londýn ve věci plánovaného shozu pro odboj tolik potřebných zbraní do protektorátu. V posledních válečných dnech pak byli zbylí tři parašutisté zadrženi v okolí Poličky členy sovětské partyzánské skupiny Vperjod. Více o osudech výsadku Calcium viz ČERVENÝ, *Osvobození Žďárska*, s. 154–158; nebo MIKULKA, J.: *Rád bych sloužil pro bezpečnost našeho státu dále...: Josef Gemrot - policista, parašutista a příslušník SNB (1911–1955)*. In: Sborník Archivu bezpečnostních složek 8/2010. Praha 2011, s. 213–250.

¹⁴ Více o osudech armádního generála Vojtěcha Borise Luži viz ČERNÝ, Karel – SEĎA, Antonín – STEHLÍK, Eduard: *Legionáři s lipovou ratolestí III.: Tváře československé armády – 16 generálů-legionářů*. Žďár nad Sázavou 2015.

přibyslavské četnické stanice.¹⁵ Mimo demokratických odbojových skupin působilo na Žďársku také několik sovětských výsadkových skupin. Vedle oddílů, jejichž činnost se regionu dotkla pouze okrajově, stojí za zmínku především brigáda Mistra Jana Husa a brigáda Jana Koziny. Obě skupiny seskočily do místa určení v říjnu 1944 a postupem času se usídlily v Nové Huti u Vojnova Městce. Brigádu Mistra Jana Husa tvořil 12-členný sovětský výsadek¹⁶, který měl za úkol zpravodajskou činnost ve prospěch štábu 1. ukrajinského frontu. Mimo to, členové oddílu také podporovali domácí levicová hnutí odporu. Brigáda během své více než šestiměsíční činnosti prováděla diverzní akce na celém území Českomoravské vrchoviny, podávala důležité zpravodajské informace a setkala se také s několika dalšími odbojovými skupinami. Téměř polovina oddílu padla při střetu s Němci v březnu 1945 nedaleko Chrudimi.¹⁷ Dalším významným oddílem, který mimochodem s brigádou Mistra Jana Husa úzce spolupracoval, byl původně desetičlenný desant zvláštního určení Zarevo.¹⁸ Jednotka podléhala partyzánskému štábu při vojenské radě 2. ukrajinského frontu a plnila převážně zpravodajské a diverzní úkoly. V jejím čele stál kapitán Rudé armády Pavel V. Fedorov (krycím jménem Faustov). Jednotka dorazila do prostoru Českomoravské vrchoviny v prosinci 1944 a jejím hlavním operačním zázemím se postupně stalo okolí obcí Samotín a Cikháj na Svratecku. Oddíl je považován za jeden z nejúspěšnějších v rámci českých zemí. V době svého působení v nepřátelském týlu údajně zničil 18 vlaků, 22 lokomotiv a 120 vagónů, dále 27 plošinových vagónů s vojenskou technikou, šest mostů a tři vedení vysokého napětí.¹⁹ Vyřadil z provozu čtyři lihovary a pobil kolem 1000 nepřátelských vojáků a důstojníků. Mnohé z těchto akcí proběhly ve spolupráci s oddíly Mistra Jana Husa a Jana Koziny. Mezi dalšími partyzánskými skupinami působícími na konci války na Žďársku můžeme uvést např. partyzánskou skupinu Boris, československou zpravodajskou skupinu Stas či sovětský partyzánský oddíl Vperjod.

Zde je na místě uvést také členy nepřátelského tábora. Na straně nacistického represivního aparátu usiloval o odhalení a likvidaci jakýchkoli forem odboje např. kriminální komisař SS-Hauptsturmführer Paul H. Feustel, který měl na starosti rozlehlé území na pomezí Moravy a Čech. Přímo na Žďársku pak vedle jednotek wehrmachtu a zbraní SS působilo několik oddílů

---

¹⁵ ČERVENÝ, *Osvobození Žďárska*, s. 317.

¹⁶ Jako jediný Čechoslovák byl jeho součástí i nechvalně proslulý npor. Miroslav Pich (krycím jménem Tůma), pozdější poslanec Prozatímního národního shromáždění, jeden z nejkrutějších vyšetřovatelů Státní bezpečnosti a iniciátor nejméně tří politických vražd, který byl posléze sám zatčen a odsouzen na 15 let žaláře. V roce 1957 byl však v rámci amnestie prezidenta Novotného propuštěn a o tři roky později plně amnestován.

¹⁷ Mezi nimi i velitel výsadku kapitán A. V. Fomin. Více o brigádě Mistra Jana Husa viz DRAŠNER, F.: *Partyzánský výsadek mistr Jan Hus*. Dále neuvedeno; ČERVENÝ, *Osvobození Žďárska*, s. 397–419.

¹⁸ Podrobněji o oddílu Zarevo a partyzánské odboji na Svratecku viz KYNCLOVÁ, Vlasta: *Partyzánský odboj na Svratecku v letech 1944–1945*. Praha 2011 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

¹⁹ KYNCLOVÁ, *Partyzánský odboj*, s. 18.

brněnského a jihlavského gestapa.²⁰ Do posledních válečných dnů měli své sídlo v Zámku Žďáře také příslušníci protipartyzánského komanda (foto viz příloha 2).²¹ V dubnu 1945 se v budově školy ve Městě Žďáře ubytovalo přibližně osmdesát členů brněnského gestapa pod vedením SS-Sturmbannführera Kurta Leischkeho a jeho zástupce SS-Obersturmführera Leopolda Kadlece. V okolí působili také kriminální komisaři Franz Schauschütz, Ewald Paul či Hans Hermann Koch. Celou akci zaštiťovali kriminální rada brněnské řídicí úřadovny gestapa SS-Hauptsturmführer Otto Koslowski a z nejvyšších míst šéf bezpečnostní policie v protektorátu JUDr. Ernst Gerke.

Nejtěžší osvobozenécké boje se Žďársku vyhnuly, neboť hlavní ústupová trasa německých vojsk vedla jižně přes Náměšť nad Oslavou, Velké Meziříčí a Třebíč směrem k Jihlavě. Přesto se zde odehrálo pár dílčích střetů. Žďár byl důležitou silniční tepnou, neboť se zde sbíhaly silnice od Přibyslavi, Vojnova Městce, Nového Města na Moravě, Nového Veselí, Ostrova nad Oslavou a Německého (dnes Sněžné). Regionem také procházela důležitá železniční trať z Tišnova do Německého Brodu. Ač Žďár v roce 1945 svým významem nemohl konkurovat Novému Městu na Moravě či Velkému Meziříčí, stahovalo se sem v prvních květnových dnech mnoho ustupujících kolon wehrmachtu a dokonce i menší oddíl Waffen-SS.

Ve Žďáře převažovali levicoví odbojáři, jejichž aktivní činnost započala již roku 1944. Večer 1. ledna 1945 přepadla skupina partyzánů pod záštitou již zmiňované jednotky Zarevo žďárskou železniční stanicí a trhavinami zneškodnila čtyři lokomotivy, čímž byla na chvíli ochromena železniční doprava na trati do Německého Brodu.²² Další diverzní akce se zaměřily na dva žďárské lihovary. Při sabotáži prvního z nich 19. dubna odbojáři vypustili okolo 220 hektolitrů lihu.²³ Množily se také případy přepadávání četnických stanic ze strany partyzánů. V březnu se přes Žďár převalila vlna příslušníků Organizace Todt²⁴ a maďarských civilistů. Ve dnech 25. a 26. dubna město zasáhla vlna německých vysídlenců původem z Ukrajiny, jimž nacisté naslibovali, že jedou na tzv. Benešovy statky (foto viz příloha 3).²⁵

---

²⁰ Ty měly pro své účely k dispozici také několik desítek vlasovců.

²¹ FRENDL, Vilém: *Žďár nad Sázavou ve fotografiích – květen 1945*. Žďár nad Sázavou 2005, s. 1.

²² Partyzáni dokonce zanechali na místě vzkaz s přáním šťastného Nového roku, za což si vysloužili vypsání odměny za jejich dopadení ve výši 100 000 korun. (ČERVENÝ, *Osvobození Žďárska*, s. 422) Vzkaz uzavíral podpis „Ivan Hrozný“, což bylo krycí jméno Vladimíra Kadlece, náčelníka štábu Zareva. (KYNČLOVÁ, *Partyzánský odboj*, s. 15)

²³ Odhady se mírně liší. Zatímco Vilém Frenzl ve své publikaci *Žďár nad Sázavou ve fotografiích – květen 1945* uvádí, že k sabotáži došlo až 20. dubna a vypuštěno bylo téměř 200 hektolitrů lihu, Ondřej Červený či Vlasta Kynčlová došli k závěru, že akce proběhla již v noci z 19. na 20. dubna a ztráta lihu činila až 220 hektolitrů. Jako reálnější se každopádně jeví druhá varianta.

²⁴ Organizace Todt (OT) byla nacistická paramilitantní jednotka určená k výstavbě vojenských a strategických objektů. Vedle dělníků a inženýrů z okupovaných zemí pro ni pracovali také lidé neschopní řádné vojenské služby.

²⁵ Kosinka o nich ve své kronice hovoří jako o „sudetských Němcích z Moravy a Slezska“.

Vystěhovalci pobývali za války v okolí Vyškova, avšak s postupujícími boji na jaře 1945 přechali dále na západ. Ve Žďáře byly jejich povozy s koňmi soustředěny na hřišti za sokolovnou.²⁶ Zatímco se německá branná moc ve městě připravovala na jeho obranu, budovala protitankové zátarasy, palebná postavení či dřevěné mostní konstrukce, odbojáři jim znepríjemňovali život vykoledováním vojenských a nákladních vlaků, destrukcemi silničních mostů nebo roznášením revolučních letáků. Obávaného soupeře získali partyzáni příchodem již zmiňovaného 80-členného Jagdkommanda brněnského gestapa. V sobotu 5. května se Němci chystali vyklidit místní úřadovnu gestapa v budově školy a vydat se směrem k Jihlavě, avšak po zvážení rizika, kdy se okolní lesy hemžily partyzány, od plánu ustoupili. Ve městě už panovala povstalecká nálada, lidé vyvěšovali československé a často také rudé vlajky, což se zákonitě nelíbilo stále ještě úřadujícím Němcům.²⁷ Na náměstí v hotelu Veliš již střídavě zasedal Revoluční okresní národní výbor, v jehož čele stanul Antonín Houf.²⁸ Německá propaganda na vzniklou situaci reagovala po svém. Pátého května na žďárské náměstí dorazil tlampačem opatřený německý autobus, který šířil falešné informace o tom, že se zbytky německé armády v nadcházejících hodinách spojí s angloamerickými vojsky a vyrazí ke společnému postupu proti Rudé armádě (foto viz příloha 4).²⁹ Zvrat nastal po příchodu oddílu zbraní SS. „Esesáci“ tvrdě trestali jakýkoli náznak odporu a v žádném případě se nehodlali vzdát. Často docházelo ke konfliktům mezi nimi a vojáky pravidelné armády, kteří už mnohdy neměli chuť bojovat a usilovali především o hladký ústup. Při střetech obou frakcí německé armády, tedy wehrmachtu a zbraní SS, padlo i ve Žďáru na obou stranách několik mužů.³⁰ Po celou dobu pokračoval neustálý ústup nekonečných německých kolon, které ve městě vyvolávaly ještě větší zmatek. Osmého května navečer přepadli partyzáni na silnici mezi Zámkem Žďárem a obcí Polničkou velkou kolonu německých obrněných vozidel čítající také mnoho žen a dětí. Incident se naštěstí obešel bez ztrát na životech.

Poslední válečné dny přinesly také mnoho civilních obětí.³¹ Místní občané v návalu euforie neváhali rabovat německý proviant, což zejména příslušníci Waffen-SS nemilosrdně trestali. Mnoho civilistů u sebe i přes přísný zákaz nosilo zbraně, čímž si koledovali o jediný

---

²⁶ FREN DL, *Žďár nad Sázavou ve fotografiích*, s. 10.

²⁷ Leischke nakonec povolil československé vlajky, rudé byly naproti tomu zakázány. Celý incident se tak zatím obešel bez represálií.

²⁸ Ve Žďáru to na rozdíl od Velkého Meziříčí nemělo za následek tvrdé potlačení revoluce s odvetnými popravami. (ČERVENÝ, *Osvobození Žďárska*, s. 428)

²⁹ FREN DL, *Žďár nad Sázavou ve fotografiích*, s. 4.

³⁰ Ondřej Červený ve své publikaci *Osvobození Žďárska* na základě výpovědi pamětníka uvádí počet 12–16 mužů.

³¹ Vilém Fren dl uvádí, že během bojů uvnitř města zahynulo 16 civilních osob. (FREN DL, *Žďár nad Sázavou ve fotografiích*, s. 6) Ke stejnému číslu dospěl také tehdejší ředitel regionálního muzea Vilibald Láznička ve svých zápisech do Pamětní knihy Města Žďáru z let 1938–1948.

trest – zastřelení na místě. Tu a tam také kdosi odněkud vypálil po ustupující německé koloně. Už tak podráždění němečtí vojáci palbu většinou opětovali a výsledkem byly další zbytečné oběti. Vlivem odvetné palby „esesáků“ a po zásahu jejich pancéřovou pěstí vzplála a kompletně vyhořela starobylá budova Tvrze³² včetně veškerých národopisných sbírek a dalších expozic muzea (foto viz příloha 5). Ve středu 9. května zpozorovali hasiči, kteří z věže kostela sv. Prokopa dohlíželi na pořádek ve městě, na obzoru podivné skvrny. K městu se blížilo celkem osm sovětských bitevních letounů³³, jež pátraly po zbytcích roztroušené německé armády a neváhaly bombardovat ani městskou zástavbu. Mnoho domů srovnaly se zemí a další stavby následně podlehly plamenům. Není tedy divu, že i v porovnání s ostatními místy relativně klidné Město Žďár jevílo po skončení bojů známky těžkého poškození. Pouhých deset procent budov městské zástavby zůstalo zcela nepoškozeno.³⁴ Letecké pumy a palba z palubních kulometů zapříčinila vedle zabití nesčítelně Němců také smrt několika místních občanů. Během poslední válečné noci popravili příslušníci zbraní SS ještě šest náhodně pozatýkaných civilistů.³⁵

Druhý den už dorazil do města předvoj Rudé armády. Průzkumníci a konvoj sovětských tanků T-34 se zde sice moc neohřáli a rychle pokračovali dál směrem k Hamrům, posádky nákladních automobilů s pěchotou už si však kolem deváté dopoledne plně vychutnaly všude propukající radost z osvobození.³⁶ Městem se opět v houfu valily proudy zajatých německých vojáků, tentokrát však opačným směrem do ruského zajetí. V okolí ještě kladly zoufalý odpor roztroušené skupinky Němců, kteří se odmítali vzdát (většinou příslušníků SS). Vzdálenou hrozbu představovali i banderovci, a proto obdrželi místní záložníci povolávací rozkaz k nástupu do armády.³⁷ Na osvobození města a zajímání německých vojáků se vedle

---

³² Stavební základy Tvrze sahají až do středověku, dnes v zrekonstruované budově sídlí regionální muzeum.

³³ Podle výpovědi pamětníka se jednalo o bitevní letouny Iljušin Il-2 „Šturmovik“, známé jako „létající tank“ či „černá smrt“.

³⁴ ČERVENÝ, *Osvobození*, s. 438.

³⁵ Mezi oběťmi byli: Stanislav Ondráček se svým synem Stanislavem, Josef Uchytíl, Josef Řetický a dva jugoslávští obchodníci – Ivan Strinić a Dragutin Katić.

³⁶ Rudá armáda ve městě vybudovala palebné postavení, odkud raketometry „kaťuša“ mířily směrem k Zámku Žďáru a poutnímu kostelu sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, kde se údajně ukrývalo ještě značné množství příslušníků Waffen-SS. Později se však ukázalo, že německá hrozba již v okolí zcela pominula.

³⁷ Citace z rukopisu ředitele Vilibalda Lázníčky k zápisům do Pamětní knihy Města Žďáru z let 1938–1948, s. 148: „18. 11. byla u Ždánic na Bystřicku spatřena vojenskou hlídkou tříčlenná skupina benderovců, z nichž byl jeden při přestřelce raněn. Druhý den bylo v čerstvém sněhu zjištěno, že zbylí dva uprchli směrem k Písečnému. Jejich stopa dále zjištěna u Vítchova. V poledne byli u Domanína v lese Křib i tito dva za pomoci civilního obyvatelstva členy SNB vypátráni a při přestřelce zastřeleni. Byli to mladí, asi 25letí muži ozbrojení dvěma samopaly, dvěma bubínkovými revolvéry, 250 kusy samopalových nábojů, mapou ČSR a mapou německých okresů u našich hranic. Je morální povinností každého občana stát se členem Svazu brannosti na obranu státu.“

Rudoarmějců a domácích odbojářů podíleli také jugoslávští partyzáni. Zajímavé je, že městem prošly oddíly rumunské osvobozené armády.³⁸

Dne 11. května Sověti ve městě zřídili vojenskou správu pro soudní okres Žďár, v jejímž čele stanul kapitán Rudé armády Petr Koršun.³⁹ Mezi dalšími opatřeními nechyběl sběr odhozených německých zbraní, otevření obchodů a opětovné zahájení výuky ve školách.⁴⁰ Místní Němci včetně zajatců dostali za úkol úklid města a kopání hrobů obětím posledních válečných dnů. Po uplynutí jejich pracovní doby se tito „nedobrovolní pracanti“ vraceli zpět do někdejší šatlavy ve žďárské radnici. Mimo to bylo třeba rozebrat nedávno vybudované protitankové barikády a odklidit zničenou vojenskou techniku. Jako výraz díků osvoboditelům město uspořádalo mohutnou manifestaci, na níž promluvili zástupci nově sestaveného národního výboru. Následovala slavnost, kde byl k vidění kromě místních děvčat v krojích také transparent s nápisem „Ať žije Beneš“ (foto viz příloha 6).⁴¹ Zbývalo se ještě rozloučit s padlými. Pietní akt se konal před budovou sokolovny a poté na hřbitově.⁴²

Bilance válečných dní vypadala následovně: Do koncentračních táborů se během šesti let okupace dostalo 41 žďárských občanů, z nichž deset zahynulo. Pohromě neunikla ani početná skupina žďárských Židů. Do koncentračních táborů bylo odvezeno celkem 49 místních Židů. Dle došlých zpráv osm z nich zahynulo, domů se jich vrátilo pouze pět. Osud ostatních je neznámý. Mimo ně přišlo do Žďáru odjinud také 34 cizích Židů, kteří byli následně odvezeni. Jejich osud je taktéž neznámý. Na zahraničním odboji se podílelo devět místních rodáků. V květnových dnech 1945 ve městě zahynulo 16 civilistů, z nichž šest popravili příslušníci SS. Hmotné škody se odhadují na tehdejších 7 500 000 Kčs. Poškozeno bylo 95% všech domů. Vyhořelo celkem 33 domů (šest částečně, zbylé úplně). Okna a nábytek, to vše bylo rozstříleno, místnosti zdemolovány. Od zápalných střel vyhořely dva byty. Poškozen byl také morový sloup na náměstí.⁴³

---

³⁸ V Pamětní knize Města Žďáru z let 1938–1948 stojí, že přes Žďár odcházely ve dnech 9. až 11. června obrovské transporty rumunského vojska, které bylo ubytováno v okolních lesích a vesnicích. Dle pamětníků působila rumunská armáda příznivým dojmem, neboť bylo vše (vojáci, koně i zbraně) důkladně vyčištěno a upraveno. Na náměstí se konaly přehlídky pochodujících oddílů. „Rumunské vojenské kapely vyhrávaly na náměstí. Odchodem rumunské armády se ulevilo obyvatelstvu, lesům, lukám a polím.“ (RM Žďár nad Sázavou, Archiv RM, kart. č. 253/4 – *Rukopis ředitele Vilibalda Lázníčky k zápisům do Pamětní knihy Města Žďáru z let 1938–1948*, s. 66) Od června do září probíhal odsun vojsk Rudé armády.

³⁹ ČERVENÝ, *Osvobození*, s. 442.

⁴⁰ FRENDEL, *Žďár nad Sázavou ve fotografiích*, s. 85.

⁴¹ Tamtéž, s. 87.

⁴² Tamtéž, s. 91–95.

⁴³ RM Žďár nad Sázavou, Archiv RM, kart. č. 253/4 – *Rukopis ředitele Vilibalda Lázníčky k zápisům do Pamětní knihy Města Žďáru z let 1938–1948*, s. 189.

Nicméně ještě po několik následujících dnů si válka vybírala svoji daň. V důsledku špatné manipulace s volně poházenou municí připravily následné detonace o život dalších pár lidí, ať už civilistů nebo sovětských vojáků. Předzvěstí následného odsunu se staly zástupy německých běženců ze všech koutů Evropy, kteří po zabavení svých povozů posedávali bezradně podél silnice (foto viz příloha 7). V létě 1945 byl také Okresní národní výbor v Novém Městě na Moravě pověřen osidlováním pohraničí. Od 11. září osidlovali lidé z našeho regionu oblast Moravské Třebové, Krnova, Kraslic či Osoblahy.⁴⁴

1. 2. Nálada ve městě/zajištění zrádců a kolaborantů

Jakmile pominulo bezprostřední nebezpečí, jedním z prvních počinů obyvatel Žďáru bylo zajištění nenáviděných kolaborantů a osob sympatizujících s nacismem. Tímto úkolem byla pověřena tzv. Národní stráž (také garda) v čele s Janem Vejmělkem.⁴⁵ Dvanáctičlenná Národní stráž se skládala jednak z partyzánů, ale také z místních mladých dobrovolníků. Její příslušníci si denně vysloužili odměnu 40 korun v případě svobodných, ženatí pak 50 korun.⁴⁶ Z řad civilistů ve věku od 18 let bez rozdílu povolání byly denně stavěny čtyřčlenné noční hlídky pro zajištění bezpečnosti ve městě. Neuposlechnutí nástupní povinnosti se náležitě trestalo. Mimo to byla pro případ prohlídek a razíí v okolí města zřízena dvacetičlenná občanská pohotovost z řad bývalých vojáků.⁴⁷

Zatýkáni kolaborantů, kteří byli následně sváženi do věznic, započalo 13. května. Ve stísněných prostorách soudního vězení ve starobylé žďárské radnici se nenacházeli pouze zajištění kolaboranti a „zrádci národa“, nýbrž také skupina odzbrojených německých vojáků včetně dvou vlasovců⁴⁸ a státní příslušník bývalého Slovenského štátu (seznam všech internovaných v příloze č. 8).⁴⁹ Všichni zadržení denně v doprovodu stráže udržovali město čisté, vykládali vagóny nebo uklízeli byty Rudoarmějců. Jejich další osud byl rozdílný. Druhého až čtvrtého června probíhalo vyšetřování.⁵⁰ Někteří se brzy dočkali propuštění, jiní přidělení rolníkům na zemědělské práce. Mnozí však byli předáni trestním komisím okresních národních výborů, někteří i lidovým soudům.⁵¹

---

⁴⁴ KOSINKA, Josef: *Kosinkova žďárská kronika*. Žďár nad Sázavou 2007, s. 182.

⁴⁵ Vejmělek byl současně velitelem 3. čety brigády Mistra Jana Husa, která se na počátku roku 1945 zformovala z místních dobrovolníků.

⁴⁶ SOKA Žďár nad Sázavou, AM Město Žďár (nezpracovaná část), *Zápisy rad 1934–1951*.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Vlasovci byli do Žďáru nastrčeni gestapem na jaře roku 1945. Vydávali se za partyzány a protišpionáží měli pomoci gestapu s likvidací místní partyzánské podzemní sítě. Bydleli ve Veselské ulici č. 57.

⁴⁹ ČERVENÝ, *Osvobození Žďárska*, s. 442.

⁵⁰ KOSINKA, *Kosinkova žďárská kronika*, s. 182.

⁵¹ RM Žďár nad Sázavou, Archiv RM, kart. č. 253/4, s. 61.

Mezi prvními zadrženými v prvních poválečných dnech byl podomní obchodník Josef Sýkora, známý konfident, jenž úzce spolupracoval s předními nacisty ve městě. Sýkoru zajali samotní rozezlení civilisté, kteří mu dali kolem krku oprátku a zavedli jej k hotelu Veliš, kde sídlila Národní stráž. Sýkora byl později Mimořádným lidovým soudem v Brně (dále jen MLS) shledán vinným a odsouzen k doživotnímu žaláři.⁵² Za nejhoršího žďárského udavače platil bývalý hraběcí šofér, třiačtyřicetiletý jihlavský Němec Ferdinand Sonnek. Ten se podle pozdější obžaloby bezprostředně po okupaci přihlásil k německé národnosti⁵³, stal se spolupracovníkem jihlavského gestapa a tamní pobočky jemu nadřízeného Sicherheitsdienstu a koncem války pak sloužil ve wehrmachtu.⁵⁴ Sonnek byl 6. září 1945 společně se svojí ženou Augustou a Josefem Sýkorou pod dohledem Sboru národní bezpečnosti ze Žďáru na výzvu MLS drahou deportován do Kounicových kolejí v Brně.⁵⁵ Ačkoli se obžalovaný hájil, že trpěl těžkou mozkovou chorobou, brněnský soudní tribunál jej 11. září 1945 odsoudil k trestu smrti pro spolupráci s okupačními orgány a zavinění uvěznění mnoha osob. Jeho žena Augusta Sonnková překládala udání Josefa Sýkory do němčiny. Za aktivní přisluhování svému manželovi dostala 20 let vězení plus ztrátu občanské cti a propadnutí veškerého majetku. Jak Sonnek, tak jeho přisluhovač Sýkora byli jádrem obávaného žďárského tria Braunstein–Sonnek–Sýkora.⁵⁶

Osud prvního jmenovaného je zřejmě nejpozoruhodnějším ze všech žďárských případů. Zvěrolékař Josef Braunstein byl ještě před válkou členem Kulturverbandu.⁵⁷ Za první republiky chtěl vstoupit do Československé strany lidové⁵⁸, zároveň však také do některé z německých

---

⁵² Přepis z novin (viz příloha 9).

⁵³ Sonnek přitom před válkou založil v Zámku Žďáře plachtařský odbor Masarykovy letecké ligy. (KOSINKA, *Kosinkova žďárská kronika*, s. 126)

⁵⁴ ČERVENÝ, *Osvobození Žďárska*, s. 444.

⁵⁵ ABS Kanice, fond Okresní zprávy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 296 – *Staniční služební kniha SNB z let 1945–1947*.

⁵⁶ Přepis z novin (viz příloha 9).

⁵⁷ Der deutsche Kulturverband (DKV) bylo kulturní sdružení občanů německé národnosti založené roku 1919 Ludwigem Kriegem v Praze. Spolek byl nástupcem německého školního spolku (Der Deutsche Schulverein) a k jednomu z jeho hlavních atributů patřila apolitičnost. Přesto se po okupaci a vytvoření protektorátu Čechy a Morava zdiskreditoval spoluprací s nacisty.

⁵⁸ To se jeví paradoxně, neboť ČSL jako jedna z předních československých politických stran v meziválečné době aktivně bojovala za záchranu demokracie v Československu. Stejně tak v roce 1938 odmítla anšlus Rakouska nacistickým Německem a podpořila částečnou mobilizaci československé armády v květnu téhož roku. Více viz TRAPL, Miloš: *České katolické strany do roku 1938*. In: MAREK, Pavel a kol.: *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861–1998*. Olomouc 2000, s. 153–159.

stran⁵⁹. Po svém přijetí působil jako *blockleiter*⁶⁰ NSDAP a údajně také jako člen SD, což mu však nebylo nikdy prokázáno, jelikož většina z těchto organizací před koncem války zničila veškerou svoji dokumentaci. Josef Kosinka ve své kronice uvádí, že se Braunstein do Žďáru přistěhoval ještě jako svobodný a že se jednalo o velmi skromného a šetrného člověka.⁶¹ Místní jej pokládali nejdříve za Žida, nikoli za Němce. O to větší překvapení proto vzbudil, když se na veřejnosti objevil v hnědé uniformě SA. Tu si však podle Kosinky oblékal, jen když musel.⁶² Braunsteina často navštěvovali zdejší Němci (např. starosta Karlova Mitscherling) včetně udavačů Sonnka se Sýkorou. Obdržená udání však pravděpodobně neposílal dál, nýbrž je házel rovnou do pece.⁶³ Za svůj život Braunsteinovi vděčil zřejmě také řezník Jaroslav Láznička, který měl být na základě udání Františka Švejdy (viz níže) po krutém výslechu a následném věznění popraven. Braunstein se za něj však u gestapa přimluvil, neboť dříve u Lázničků tajně poslouchával zahraniční rozhlas. Podle Kosinky vděčilo zvěrolékaři za svůj život vícero žďárských občanů. Braunstein se o těchto svých zásluhách nikdy nezmiňoval.⁶⁴ Zvěrolékař byl 14. srpna 1945 deportován za přítomnosti žďárských příslušníků SNB do vazební věznice MLS v Brně.⁶⁵ Mimořádný soudní tribunál odsoudil Josefa Braunsteina na doživotí, navíc ke ztrátě cti a majetku. Dne 22. srpna 1945, den před vynesením rozsudku, za něj přitom u soudu orodovalo několik Čechů, kteří uváděli, že o něm nic zlého nevědí.⁶⁶ Braunsteinovi to však nebylo nic platné, dotyční si naopak vysloužili pokárání za „neopodstatněné a podezřelé“ hájení nepřitele národa. Podle žaloby měl lékař na svědomí udání nesčetně Čechů, kteří byli následně gestapem zatčeni, vyslýcháni i mučeni a část z nich nepřežila. Braunstein se u soudu hájil, že jej gestapo sice navštěvovalo, avšak on nikdy nikoho neudal. Soud se ovšem již nenechal zviklat a odsoudil obžalovaného k druhému nejvyššímu trestu. Braunstein si trest částečně odpykal v nucených pracovních oddílech.⁶⁷

---

⁵⁹ V dobovém tisku je uvedeno doslova „k Němcům“, což je mnohoznačný pojem. Vzhledem k Braunsteinově pozdější politické příslušnosti se jako nejpravděpodobnější varianta jeví vstup do Německé nacionálně socialistické dělnické strany (DNSAP; více viz ŠEBEK, Jaroslav: *Německé politické strany v ČSR 1918–1938*. In: MAREK, Přehled politického stranictví, s. 266–278) či Henleinovy Sudetoněmecké strany (SdP; více viz MAREK, Pavel – SCHALLNER, Dieter: *Sudetendeutsche Partei – Sudetoněmecká strana*. In: MAREK, Přehled politického stranictví, s. 279–286).

⁶⁰ V členění nacistické stranické hierarchie člen (v překladu „blokový vedoucí“), který měl na starost blok s přibližně 50 domácnostmi, o nichž měl pravidelně podávat hlášení. (SCHMITZ-BERNING, Cornelia: *Vokabular des Nationalsozialismus*. Berlin 2000)

⁶¹ KOSINKA, *Kosinkova žďárská kronika*, s. 126.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž, s. 146.

⁶⁵ ABS Kanice, fond Okresní zprávy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 296 – *Staniční služební kniha SNB z let 1945–1947*.

⁶⁶ Přepis z novin (viz příloha 9).

⁶⁷ Přepis z dobových novin (viz příloha 9).

Samostatnou kapitolou se stal také technický rada státních drah ing. Ladislav Dolanský. Dolanský, jenž se přihlásil k německé národnosti, ve Žďáře působil od roku 1939 jako dozorce při stavbě železnice. Mezi lidmi se stal krajně neoblíbeným kvůli přísné drezuře dělníků na trati, které navíc i pro drobné přestupky udával gestapu. Od roku 1944 pracoval v Chrudimi, v květnu 1945 byl dopaden revolucionáři v Havlíčkově (dříve Německém) Brodě.⁶⁸ Národní stráž převezla Dolanského společně s jeho ženou Helenou do Žďáru, kde již tou dobou na nádraží čekaly davy přihlížejících, prahnoucích po odvetě za utrpená příkoří. Žďáráci natřeli Dolanskému a jeho ženě lýtka vápnem jako vzpomínku na časy, kdy se inženýr státních drah procházel po městě v tyrolských kožených kalhotách a bílých podkolenkách. Mimo to měli manželé na zádech vápnem namalovaný hákový kříž (v případě Dolanského nepodařený s protichůdnými cípy, foto viz příloha 10). Lid je za pohrdavých pohledů a pokřiků vlácel městem až k náměstí, kde je „zachránila“ ruská eskorta. Ta revolucionáře odzbrojila a následně provedla osobní prohlídku manželů Dolanských, které posléze deportovala do šatlavy. Dolanský byl 2. srpna 1945 za doprovodu členů SNB ze Žďáru deportován do vazby MLS v Brně.⁶⁹ Ing. Ladislav Dolanský zemřel ve vazební věznici ještě téhož roku před vynesením rozsudku.⁷⁰

Vedle hlavní žďárské trojice udavačů stanuli před MLS v Brně také další „nepřátelé národa“. Čtyřicetiletou Františku Javůrkovou z Nového Veselí vinila žaloba z udání soudního zřízence Ferdinanda Sochora za jeho domnělé protiněmecké řeči.⁷¹ Všechna udání předávala nám již známé Němce Augustě Sonnkové. Javůrková se chtěla přihlásit k Němcům a toto jako i další udání jí měla sloužit jako důkaz o jejím proněmeckém smýšlení, ač neuměla ani slovo německy.⁷² Důvody, které ji k tomu vedly, byly prozaické. Dotyčná byla krátce předtím žalována pro krádež mléka a dobře věděla, že Němci za podobné přestupky proti Čechům nejsou trestáni.⁷³ Javůrková tedy jednala zřejmě pouze z osobního popudu a nedokázala domyslet možné následky svého jednání. O jejím intelektu může svědčit také fakt, že si na stranickou legitimaci zaslala fotku v národním kroji. Není proto divu, že německými orgány nakonec přijata nebyla. Dne 2. srpna 1945 byla Javůrková společně s Ladislavem Dolanským

---

⁶⁸ Názvu Havlíčkův Brod se začalo užívat od 5. května 1945, kdy správu nad městem převzal Revoluční národní výbor. Dále DRAŠNER, František. *Jak město ke svému čtvrtému názvu přišlo*. Havlíčkův Brod 2005, s. 92.

⁶⁹ ABS Kanice, fond Okresní zprávy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 296 – *Staniční služební kniha SNB z let 1945–1947*.

⁷⁰ ČERVENÝ, *Osvobození*, s. 444.

⁷¹ Přepis z novin (viz příloha 9).

⁷² Přepis z novin.

⁷³ Přepis z novin.

za doprovodu žďárských příslušníků SNB vlakem odvezena do vazby MLS v Brně.⁷⁴ Mimořádný lidový tribunál ji navzdory jejímu tvrzení, že pomáhala partyzánům, odsoudil k šesti rokům vězení, ztrátě občanské cti a propadnutí majetku státu.⁷⁵

Stejný rozsudek si vylechl Němec Karl Brunst, syn revírnicka z nedalekého Veselíčka a bývalý taxikář. Brunst dle dobového tisku prokazatelně donášel gestapu, navíc v roce 1944 narukoval do wehrmachtu. Dne 11. prosince 1945 byl „nebezpečný udavač“ Brunst eskortován od Okresního soudu v Městě Žďáře do vazby MLS v Brně.⁷⁶ Ačkoli obžalovaný u soudu všechno popřel, usvědčila jej výpověď jistého Mitscherlinga⁷⁷ z Karlova (seznam všech karlovských Němců, kteří byli členy NSDAP, viz příloha 11).⁷⁸

Jiná situace nastala v případě padesátiletého rolníka Tomáše Kirchnera z Vysokého u Žďáru. Jednalo se o evidentně nepolepšitelného hříšníka, který byl ještě před okupací několikrát trestně stíhán.⁷⁹ Kirchner údajně vyhrožoval svému okolí, donášel gestapu, které jeho vinou uvěznilo minimálně jednoho člověka, a své smýšlení korunoval vyvěšením portrétu Reinharda Heydricha. Dne 14. srpna 1945 jej příslušníci SNB ze Žďáru deportovali vlakem společně se zvěrolékařem Josefem Braunsteinem do vazební věznice MLS v Brně.⁸⁰ Kirchner byl shledán vinným a odsouzen k deseti letům žaláře, ztrátě cti a majetku. Díky nově přijatému retribučnímu zákonu ve druhé polovině roku 1945 spravedlnost dostihla také sedmatřicetiletou dělnici ze Žďáru Františku Görtlovou. Ta byla odevzdána do vazby Krajského trestního soudu v Brně až 17. září 1946.⁸¹ Soud ji shledal vinnou za prokázanou podporu nacistického hnutí, udavačství, zavinění ztráty svobody a nezákonné obohacování, načež si obžalovaná vylechla verdikt 15 let těžkého žaláře. Dotyčná byla však v únoru 1953 podmíněčně propuštěna. O rok později se na základě amnestie dočkal propuštění také krejčovský pomocník Rudolf Havránek, jenž si za stejné provinění jako Görtlová „vysloužil“ původně 20 let vězení.⁸²

---

⁷⁴ ABS Kanice, fond Okresní zprávy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 296 – *Staniční služební kniha SNB z let 1945–1947*.

⁷⁵ Přepis z novin (viz příloha 9).

⁷⁶ ABS Kanice, fond Okresní zprávy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 296 – *Staniční služební kniha SNB z let 1945–1947*.

⁷⁷ Přesnou totožnost vypovídajícího není možné stoprocentně určit, protože v Karlově žilo hned několik nositelů tohoto jména. S největší pravděpodobností se jednalo o Františka Mitscherlinga, rolníka a hostinského z Karlova, který byl jako jediný z rodiny v létě 1945 internován ve věznicí Okresního soudu ve Městě Žďáře.

⁷⁸ Přepis z novin (viz příloha 9).

⁷⁹ Přepis z novin (viz příloha 9).

⁸⁰ ABS Kanice, fond Okresní zprávy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 296 – *Staniční služební kniha SNB z let 1945–1947*.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² ČERVENÝ, *Osvobození*, s. 444; Havránek byl odevzdán do věznice Krajského soudu v Brně až 11. září 1946. (ABS Kanice, fond Okresní zprávy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 296 – *Staniční služební kniha SNB z let 1945–1947*)

Dalším a v našem seznamu posledním potrestaným udavačem byl vlakvedoucí František Švejda. Švejda měl za manželku Němku, která se nikdy pořádně nenaučila česky, a pod jejím vlivem sympatizovala s okupanty celá rodina. Švejdův syn narukoval do wehrmachtu a zahynul ve válce. Dcera Anna po dobu války pracovala na Úřadu práce v Novém Městě na Moravě a kádrový profil ji podstatně vylepšil až sňatek s americkým důstojníkem.⁸³ Švejda dle obžaloby zaslal v jednačtyřicátém roce anonymní dopis jihlavskému kriminalistovi Aschmannovi⁸⁴, ve kterém se nacházela udání dvanácti občanů ze Žďáru. Gestapo posléze zatklo tři udané, z nichž jeden v důsledku věznění nepřežil. Švejda se během přelíčení ke svému činu doznal a lidový soud jej odsoudil k doživotnímu žaláři.⁸⁵ Jeho manželka Ema byla přidělena do Lnářské školy ve Žďáře na zemědělské práce.⁸⁶

Udávali ale i další. Podle Kosinkovy žďárské kroniky shromažďoval četná udání starosta Karlova Mitscherling. Záhadným způsobem se u něj objevila udání od dvou žďárských učitelek. Tato udání následně směřovala do Nového Města k jistému Schaberovi⁸⁷, nejvyššímu německému hodnostáři v okrese. Udával také zubní technik Richard Němec. Symbolem kolaborace na Žďársku byl nenáviděný komisař Mlčák, který se po městě často projížděl v černém automobilu s nacistickou vlajkou na přední kapotě. Mlčák se stal za okupace správcem bývalé Trojánkovy továrny, jejíž majitel byl odeslán do koncentračního tábora.⁸⁸

Kosinka jmenuje také některé sympatizanty s okupační správou, kteří využili situace a k vlastnímu prospěchu se přihlásili k německé národnosti. To se týkalo např. advokáta JUDr. Jaroslava Polesného, jehož manželka byla Němka a který se poté, co nenápadně zmizel ze Žďáru, stal důležitým úředníkem jihlavského Oberlandratu.⁸⁹ Další jmenovaný, lesní správce Pompe z Cikháje, se naproti tomu přihlásil k německé národnosti, aby se stal správcem zámeckého panství.⁹⁰

---

⁸³ Anna Švejdová pracovala původně na žďárské poště, kde sledovala české zaměstnance. Poté dohlížela na zapojování pracovních sil do podniků, které vyráběly pro wehrmacht. Podobně naháněli lidem hrůzu a vyhrožovali kriminálům také další zaměstnanci nechvalně proslulého jihlavského úřadu práce s pobočkou v Novém Městě na Moravě (Arbeitsamt Iglau, Zweigstelle Neustadt). (KOSINKA, *Kosinkova žďárská kronika*, s. 139.)

⁸⁴ V přepisu zápisků V. Lázníčky do Pamětní knihy Města Žďáru stojí „Ajchmannovi“, avšak s největší pravděpodobností se jedná pouze o záměnu jmen, jež se u německé výslovnosti jmen „Aschmann“ a „Eichmann“ nabízí. V tomto případě šlo tedy téměř určitě o pracovníka jihlavského gestapa, jakéhosi Aschmanna, jehož ve své kronice často zmiňuje Josef Kosinka.

⁸⁵ RM Žďár nad Sázavou, Archiv RM, kart. č. 253/4, s. 94.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Kosinka ve své kronice jmenuje také vysokého německého hodnostáře Schrédra. Zřejmě jde o tutéž osobu.

⁸⁸ KOSINKA, *Kosinkova žďárská kronika*, s. 166–168.

⁸⁹ Tamtéž, s. 126.

⁹⁰ Tamtéž, s. 129.

To je výčet nejznámějších žďárských konfidentů. Ti, kteří se za okupace přihlásili k německé národnosti a nebyli rozhodnutím lidových soudů popraveni, se v padesátých letech po odpykání desetiletého trestu dočkali odsunu za hranice. Celkem bylo ONV v Novém Městě na Moravě podáno 1479 případů k posouzení podle dekretu prezidenta republiky o trestání některých provinění proti národní cti. ONV ustanovil dvě trestní komise, které do 4. května 1947, kdy končila působnost dekretu, projednaly celkem 718 případů. V 624 případech pro nedostatek důkazů zastavily řízení. Trestní nález vynesly komise v 94 případech, z nichž 22 rozsudků bylo právoplatných (vězení, pokuty, veřejná pokárání), 72 obviněných si podalo odvolání k ZNV v Brně a 23 žádostí bylo postoupeno řádným soudům.⁹¹

Mimo již zmiňovaných osob vynesly MLS rozsudky podle dekretu o potrestání nacistických zločinců a zrádců v těchto případech (týká se pouze bývalého okresu Nové Město na Moravě): Cyril Hanzl – Dalečín, trest smrti provazem; Vladimír Hawranek – Nové Město na Moravě, doživotní žalář; Felix Chromý – Nové Veselí, 12 let žaláře; Jaroslav Štefan – Město Žďár, 10 let žaláře; Emil Pejchal – Jamné, 10 let žaláře; Ludmila Peřinová – Bystřice nad Pernštejnem, 8 let žaláře; Růžena Hanzlová-Gregorová – Dalečín, 2 roky žaláře. K soudu se nedostavil nikdo ze zde uvedených. Stinnou stránkou zůstává, že se vyskytlo až překvapivě mnoho fakty a svědectvími nepodložených udání, jež byly podány pouze z osobních důvodů či msty.⁹²

Na tomto místě bych měl také zmínit, jaký byl další osud některých pracovníků gestapa. Jak velitel žďárského komanda, kriminální komisař Kurt Leischke, tak jeho zástupce Leopold Kadlec se sice stihli dostat k demarkační linii a vzdát se Američanům, avšak tamní orgány je vzápětí předaly zpět do sovětské zóny. NKVD s pomocí českých svědků postupně odhalovala totožnost nejen těchto dvou, ale také dalších zástupců německého represivního aparátu, kteří byli následně dopravováni do svých bývalých působišť. Zůstaňme však u Leischkeho s Kadlecem, ti byli oba odsouzeni MLS k trestu smrti za podíl na usmrcení a uvěznění mnoha osob. Kadlec byl popraven v únoru 1947, Leischke i navzdory polehčujícím svědeckým výpovědím v dubnu téhož roku. Všem zadrženým však vina prokázána nebyla. Členové žďárské četnické stanice, okresní štabní strážmistr Jindřich Jirků a štabní strážmistr František Čermák, se pro nedostatek důkazů dočkali propuštění.⁹³ Dopadení členové brněnského gestapa,

---

⁹¹ RM Žďár nad Sázavou, Archiv RM, kart. č. 253/4, s. 94.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Přepis z dobových novin (viz příloha 9).

kteřé MLS neodsoudil k trestu smrti, byli po deseti letech strávených za mřížemi spolu s dalšími krajany odsunuti do Německa.⁹⁴

Dohrou soudů se zřádcí a kolaboranty se stal zákon z roku 1948 o revizi trestních řízení v některých případech provinění proti národní cti. V politickém okrese Nové Město na Moravě, kam tehdy Žďár ještě posledním rokem spadal, byla podle vyhlášky ONV v Novém Městě na Moravě zahájena revize trestních řízení proti 118 osobám. Jednalo se o ty případy, kdy trestní komise vynesla původně osvobozující rozsudek či pouze nízké tresty.⁹⁵ Bohužel se mi nepodařilo dopátrat konečných rozsudků těchto revidovaných trestních řízení ani dalších osudů v nich projednávaných osob.

---

⁹⁴ ČERVENÝ, *Osvobození*, s. 445.

⁹⁵ RM Žďár nad Sázavou, Archiv RM, kart. č. 253/4, s. 189.

2. Průběh odsunu

Myšlenka odsunu německého a maďarského obyvatelstva včetně zrádců národa z okupovaných území nebyla vlastně nikdy zcela přijímaným a uznávaným faktem. Začalo se o ní diskutovat prakticky vzápětí po Mnichovu, přičemž tato diskuze v případě Československa kulminovala v londýnském exilu, při Benešových jednáních v Moskvě na sklonku roku 1943 a zejména při výměně názorů mezi exilem a zástupci domácího odboje⁹⁶. Důležitou roli ve vývoji názorů sehrála idea kolektivní viny a odpovědnosti celého německého národa, která pod dojmem válečných událostí našla ohlas po celém světě (stoupence této myšlenky bychom našli například v okruhu amerického prezidenta F. D. Roosevelta).⁹⁷

Souběžně s diskuzí o legitimitě odsunu se vyvíjela také diskuze o plánovaném počtu odsunovaných a pomyslné raménko vah se postupně čím dál tím strměji přiklánělo k myšlence úplného odsunu veškerého německého obyvatelstva z ČSR. Společným jmenovatelem těchto úvah byl údaj o celkovém počtu Němců na území bývalé ČSR – okolo 3 200 000 osob. Hlavním kritériem k určení toho, kdo mohl a nemohl zůstat, se nakonec stal termín „věrnost republice“. V praxi to znamenalo, že v Československu mohli zůstat pouze ti obyvatelé německé národnosti, kteří vždy chápali Československo jako svoji pravou vlast a po celou dobu napomáhali svými činy k jeho záchraně.⁹⁸ Zajímavým fenoménem byl také jeden z bodů československého memoranda Spojencům z 23. listopadu 1944. Projednávala se v něm finanční náhrada majetku odsunutých Němců, který by zde v důsledku odsunu museli zanechat. Výše konfiskovaného majetku všech Němců, kteří se během války proti českému národu neprovinili jinak než samotnou příslušností ke Třetí říši, poté měla být Německu stržena z válečných reparací.⁹⁹

Návrhy získaly konkrétní podobu teprve v tzv. Košickém vládním programu, schváleném na jaře 1945. Jeden z článků Košického vládního programu určil způsob provedení retribucí, které spadaly do pole působnosti MLS. Další článek pak rozebíral zajištění německého majetku.¹⁰⁰ Samotné Benešovy dekrety, které přesně stanovily směrnice pro odsun německého

---

⁹⁶ Ti byli, nutno říci oprávněně, s ohledem na svůj vlastní prožitek v tomto ohledu nejradikálnější.

⁹⁷ STANĚK, *Odsun Němců*, s. 44.

⁹⁸ BRÜGEL, J. W.: *Tschechen und Deutsche 1939–1946*. München 1974, s. 69; OLIVOVÁ, Věra (ed.): *Edvard Beneš – odsun Němců z Československa a dokumenty*. Praha 2011, s. 19.

⁹⁹ STANĚK, *Odsun Němců*, s. 45. Z návrhů však nakonec sešlo.

¹⁰⁰ PUK, Miroslav: *Odsun Němců z Prahy po druhé světové válce*. In: *Historický obzor*, ročník XII., 2001, s. 270–278.

obyvatelstva, vešly ve známost v květnu 1945.¹⁰¹ Definitivní tečku pak za celou přípravou udělala spojenecká konference v Postupimi v létě téhož roku, kde se na finální podobě odsunu shodli zástupci čtyř vítězných mocností. Do budoucna bylo určeno, že v rámci ČSR budou mít odsun na starost československé správní orgány ve spolupráci s československou armádou (vedle tzv. Revolučních gard a dobrovolníků) a celá akce proběhne pod patronací Američanů.

S odsunem byla na konci války bezvýhradně srozuměna celá československá společnost. O jeho správnosti a nutnosti již v této fázi uvnitř československé společnosti málokdo pochyboval. Otázkou však zůstávalo, jak samotný odsun provést. Všudypřítomný zmatek, touha po odplatě a stále ještě nedostatečně fungující správní orgány daly vzniknout samovolnému vyhánění německých občanů, tzv. divokému odsunu. Projevy nenávisti Čechů vůči Němcům odrážely jejich vnitřní prožitek z více než šesti let okupace a v žádném případě si nezahladily s odlivem českých obyvatel ze Sudet na podzim 1938.

Samotnému organizovanému odsunu předcházelo v roce 1945 několik důležitých událostí. Musíme si uvědomit, že ustupující vojska wehrmachtu a zbraní SS následovalo již od Pobaltí a západních oblastí SSSR také německé civilní obyvatelstvo. Evakuace německých civilistů probíhala sice již od počátku roku 1945, ale masový charakter měla až od dubna. Ještě před vydáním evakuačních směrnic z dubna a začátku května Němci prchali před frontou směrem na západ, na Českomoravskou vrchovinu a dále do Čech.¹⁰² V mnoha místech v budoucnu obnovené ČSR se tak nacházel nezanedbatelný počet cizinců bez domova, ať už z německy mluvících oblastí východního Pruska, Slezska, Rakouska, Sudet a dalších, tak také Maďarů či Poláků. V protektorátu (mimo Prahu) se v dubnu 1945 nacházelo asi 400 000 Němců, z nichž více než polovinu tvořili utečenci před Rudou armádou.¹⁰³ Svěbytným fenoménem byli Židé a zajatci z koncentračních táborů, kteří po osvobození těchto táborů putovali pěšky zpět do svých domovů nebo alespoň tam, kde se tento dříve nacházel. Obecně se dá říci, že všude panoval chaos. Hordy banderovců, vlasovců a německých vojáků, kteří se nehodlali vzdát, zběhli od svých útvarů a schovávali se po lesích, situaci ještě umocnily. Ještě dlouho po skončení bojů je také doložena činnost nechvalně proslulých werwolfů.

Co se týká česko-německých vztahů, první poválečné dny probíhaly ještě v relativním klidu. Od 12. května se ale začaly množit případy spontánních projevů nenávisti vůči Němcům, kteří se rázem ocitli v nedávném postavení Židů. Byli označeni bílou páskou, která musela být

---

¹⁰¹ JECH, Karel (ed.): *Němci, Maďaři v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940–1945*. Brno 2003, s. 235–242, 271–277, 363–374.

¹⁰² STANĚK, *Odsun*, s. 52.

¹⁰³ Tamtéž, s. 53.

viditelně umístěna buď na pravé paži, nebo na levé klopě oděvu. Obdrželi potravinové lístky s odpovídajícím přidělem potravin. Nakupovat směli jen v určené hodiny a omezení se týkalo také jejich vycházek mimo domov.¹⁰⁴

Vedle různých diskriminačních a represivních opatření byla většina německého obyvatelstva postižena také vyvlastněním majetku bez jakékoliv náhrady. Platnosti a účinnosti nabyly dekrety prezidenta republiky, zejména dekret ze dne 19. května 1945, č. 5/1945 Sb., o národní správě majetku Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby okupace, či dekret z 12. června 1945, č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů. Tuto otázku následně doplňoval rovněž dekret přijatý dne 25. října 1945, č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.¹⁰⁵

V prvních poválečných dnech potvrdili ministr Laušman s generálem Ludvíkem Svobodou, že na plánovaném odsunu se bude bezprostředně podílet československá armáda. Ve třech největších městech na Vysočině – v Jihlavě, Havlíčkově Brodu, Třebíči a jejich okolí dohlíželi příslušníci čs. armády na pořádek, soustředění obyvatelstva německé národnosti a hladký průběh nuceného vysídlení.¹⁰⁶ V případě Žďáru nejsou dochovány žádné zprávy o přítomnosti speciální jednotky čs. armády za tímto účelem. Na zajišťování osob německé národnosti, zrádců, kolaborantů a všech „nepřátel národa“ se zde podílela pouze Národní stráž. V pohraničí a problémových oblastech Československa vznikly ve druhé polovině května 1945 tzv. Revoluční gardy. Jednalo se o dobrovolnické skupiny, jimž velel jeden z členů příslušného národního výboru. Nesly označení rudými či bílorudými páskami, případně hvězdami. Revoluční gardy byly podřízeny ministerstvu vnitra, respektive Komisi pro vnitřní národní bezpečnost při ZNV v Praze (na Moravě a ve Slezsku podléhaly Zemskému velitelství Národní bezpečnostní strážě), a působily až do svého zrušení důvěrným výnosem ministerstva národní obrany ze dne 19. června.¹⁰⁷ Útvary nově ustavených Revolučních gard dohlížely na udržování pořádku, zajišťování nespolehlivých a podezřelých osob nejen německého původu, dále pak na odebrání zbraní a plnění úkolů bezpečnostní, strážní a pořádkové služby.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 83.

¹⁰⁵ JECH, *Němci, Maďaři v dekretch prezidenta republiky*, s. 235–242, 271–277, 363–374.

¹⁰⁶ V případě Jihlavy 3. prapor samopalníků 4. brigády 1. čs. armádního sboru. (BABKOVÁ, Teresa: *Internace německého obyvatelstva během „divoké“ fáze nuceného vysídlení obyvatel německé národnosti, zrádců a kolaborantů z jihlavského jazykového ostrova očima pamětníků*. In: JEDLIČKA, Jiří (ed.): *Češi a Němci na Vysočině*, s. 318)

¹⁰⁷ STANĚK, *Odsun*, s. 62.

¹⁰⁸ BABKOVÁ, Teresa: *Internace německého obyvatelstva*, s. 316.

Soustředování podléhaly osoby německé národnosti, dále osoby, které se v době zvýšeného ohrožení republiky přihlásily k německé národnosti nebo se ucházely o německou státní příslušnost, pokud k tomu nebyly donuceny nátlakem nebo jinými okolnostmi. Koncentrace a následný transfer se nevztahoval na příslušníky československých vojenských jednotek, dále na osoby, které prokázaly, že si podaly do 10. února 1946 žádost o zachování československého státního občanství (podle § 2, odst. 1 a 2 ústavního dekretu č. 33/1945 Sb.), a kterým bylo vydáno osvědčení podle vzoru B (podle oběžníku ministerstva vnitra z 24. srpna 1945 o prozatímním zachování československého státního občanství), na manželky a nezletilé děti československých státních občanů (podle § 3 a 4 odst. 2 ústavního dekretu č. 33/1945 Sb.), kterým bylo vydáno osvědčení podle vzoru C, a na Němce, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky prohlásili za Čechy nebo Slováky.¹⁰⁹

Soupis a třídění Němců probíhalo pod záštitou vojenských i správních orgánů. Všichni Němci určení k odsunu byli podle oběžníku ministerstva vnitra z 28. července 1945 rozděleni do osmi tzv. odsunových kategorií: 1) okupanti, tj. Němci, kteří se do republiky přistěhovali po 1. 10. 1938; 2) provinilé osoby, pokud nebyly zajištěny (zejména horliví nacisté a aktivní členové NSDAP); 3) bývalí veřejní zaměstnanci, kteří se zrušením služebního příkazu stali nezaměstnanými; 4) zemědělci; 5) majitelé podniků a živností; 6) příslušníci svobodných povolání; 7) dělníci; 8) ostatní.¹¹⁰ Odsun pak měl probíhat přesně v tomto pořadí. Sporná kritéria přiřazování osob do jednotlivých kategorií stejně jako překrývající se směrnice vojenských a správních orgánů způsobily, že správní komise MNV postupovaly často rozdílně.¹¹¹ Situace v mnoha okresech se tak postupně stávala nepřehlednou. To byl případ také okresu Nové Město na Moravě, žďárské Němce nevyjímaje.

Dalším fenoménem poválečných dní se staly hromadné sebevraždy občanů německé národnosti. Strach z nadcházejících událostí a chování sovětských vojáků, negativně vyhlížející budoucnost, vidina jednotné odplaty a materiální bídy, to všechno mohlo dotyčné dohnat k tomuto kroku. Vedle divokých odsunů, nemocí a excesů páchaných především na zajištěných zrádcích a kolaborantech v internačních táborech byly sebevraždy jednou z hlavních příčin úmrtí německého civilního obyvatelstva. Vysoký výskyt sebevražd na Vysočině (v řádech desítek až stovek osob) byl v Jihlavě.¹¹² Na Žďársku je doloženo také pár případů. Podle

---

¹⁰⁹ SCHALLNER, Dieter: *Odsun jihlavských Němců*. In: JEDLIČKA, Jiří (ed.): *Češi a Němci na Vysočině*, s. 305.

¹¹⁰ ZA v Opavě, fond expozitura Moravskoslezského ZNV – Odb. II/B, kart. č. 140, č. Z 56.

¹¹¹ STANĚK, *Odsun Němců*, s. 71.

¹¹² Celkem se jednalo o 176 osob. (SCHALLNER, *Odsun jihlavských Němců*, s. 297)

oficiálních statistik spáchalo v průběhu roku 1945 v českých zemích sebevraždu celkem 5 558 Němců.¹¹³

Relativně vysoká úmrtnost panovala v internačních zařízeních. Příčinou smrti mohlo být jak násilné zacházení s vězni, tak podvýživa, nedostatečná hygiena, nemoci, vyčerpání a již zmíněné sebevraždy. V praxi se často jako příčina úmrtí uváděla „srdeční slabost“.¹¹⁴ Nejhůře bylo pochopitelně zacházeno s osobami ve vazbě, kterým se však ne vždy dostalo řádného soudu. Řada Němců byla později z vazby propuštěna bez řádného řízení před MLS, a to buď kvůli absenci důkazů, nebo za účelem odsunu.¹¹⁵ Jejich situace se ale podstatně nezlepšila, neboť majetek již ve většině případů podlehl zabavení.

2. 1. Odsun žďárských Němců

Město Žďár

Vlna divokého odsunu se Žďáru vyhnula. Část německého obyvatelstva ze Žďáru uprchla společně s ustupující armádou, a to především ze strachu před negativně vykreslovanými ruskými vojáky. Za zmínku zde stojí pouze (již výše uvedené) případy vláčení manželů Dolanských městem, pomalování hákovými kříži a podobně. Hlídka Národní stráže, jmenovitě Tomáš Juránek, popravila v prvních poválečných dnech na žďárském hřbitově zajatého desátníka wehrmachtu Ernsta Merbse.¹¹⁶ Stále však byly tyto projevy nenávisti individuální, v rozsahu několika osob, žádný organizovaný pochod se ze Žďáru nevypravil.

Odlišná situace nastala v nedaleké Jihlavě. Od 23. května museli jihlavští Němci opouštět svoje domovy. Obvykle dostali deset až třicet minut na vystěhování. Směli si sbalit pouze několik kilogramů nejn nutnějších zavazadel a poté se shromáždili na jihlavském hlavním náměstí, odkud šli pěšky do koncentračního tábora v městské části Helenín.¹¹⁷ Před vstupem do tábora museli navíc odevzdat všechny cennosti do „odborné úschovy“. Zbýlý majetek, který zanechali ve svých bytech, jim byl včetně bytů samotných samozřejmě zabaven. Ještě v květnu 1945 bylo transportem do Rakouska odsunuto 2231 osob.¹¹⁸ Součástí transportu byl i žďárský

---

¹¹³ STANĚK, *Odsun*, s. 55.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 69.

¹¹⁵ Celkový počet zajištěných a uvězněných osob, které byly následně propuštěny pro nedostatek důkazů, mohl dosahovat až 80 000. (HEJL, V. – KAPLAN, K.: *Zpráva o organizovaném násilí*. Toronto 1986, s. 26)

¹¹⁶ Merbs byl krátce předtím zajat v lesích poblíž Přibyslavi a vzhledem k tomu, že měl u sebe zbraň a údajně střílel po lidech, bylo o jeho osudu rozhodnuto.

¹¹⁷ SCHALLNER, *Odsun jihlavských Němců*, s. 298.

¹¹⁸ SOKA Jihlava, fond Místní národní výbor Jihlava, *Seznam osob v transportu odsunutém v květnu 1945 do Rakous* (nezpracováno).

rodák, sedmašedesátiletý kočí František Schipek.¹¹⁹ Odsun v květnu 1945 se týkal také dvou Němek z Nového Veselí – čtyřiapadesátileté Jany Pšeničkové a jednaosmdesátileté Julie Schwammenhöferové.¹²⁰ Novoměstští Němci měli v tomto transportu zastoupení ve čtyřiapadesátileté Marii Skřivanové a dvaatřicetileté Marii Skokanikové.¹²¹ Celkem bylo tedy tímto transportem odsunuto pět Němců z okresu Nové Město na Moravě – jeden rodák ze Žďáru a po dvou rodačkách z Nového Veselí a Nového Města na Moravě.

Z internačního tábora A v Jihlavě-Heleníně¹²² byl 9. června vypraven další pěší pochod směrem k Telči.¹²³ Část vysídlenců majících rakouské státní občanství v počtu 1050 osob zde zůstala a posléze překročila hranice s Rakouskem. Zbylá část Němců v počtu zhruba 3500 osob pak pokračovala do nově vzniklého tábora ve Stonařově. Podle německých pramenů si pochod vyžádal na 300 obětí.¹²⁴ Další pochod do Rakouska se uskutečnil 21. června. Jeho konečnou stanicí bylo rakouské město Waldkirchen.¹²⁵ Po sérii dalších transportů z 25., 27. a 30. června, které už však nebyly tak drastické, protože část trasy zajistila vlaková doprava, zůstalo v městských internačních táborech pouze několik stovek osob.¹²⁶ Celková bilance je tedy taková, že drtivou většinu všech jihlavských Němců, zhruba 10 000 osob, se podařilo odsunout do Rakouska ještě v květnu a červnu 1945.

Pokud bychom chtěli události roku 1945 týkající se odsunu seřadit chronologicky, postupovali bychom následovně: 19. května proběhlo zajištění majetku Němců, zrádců a cizinců a jeho převzetí do státního majetku. Takto byla zabavena například cihelna Němce Karla Löwa ve Městě Žďáře.¹²⁷ Národním správcem podniku Karla Löwa byl jmenován Karel Bičák, stavitel z M. Ž.¹²⁸ Referentem Městského národního výboru ve Žďáře pro zabezpečení německého majetku a majetku kolaborantů se 21. května stal Jan Bosner.¹²⁹ Dne 20. května proběhlo zajištění německých státních příslušníků a kolaborantů. Poté 28. června byly přijaty zákony o poskytování přístřeší německým státním příslušníkům.¹³⁰ Od června docházely

---

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Mimo tábora v Heleníně, který po nuceném odchodu všech Němců 9. června zaniknul, vznikly v Jihlavě další tři tábory: ve Starých Horách, v Horním Kosově a na Kosovské ulici.

¹²³ SCHALLNER, *Odsun jihlavských Němců*, s. 298.

¹²⁴ Tamtéž, s. 304; dále FRANZEL, E.: *Vertreibung Sudetenland 1945–1946*. Bad Nauheim 1967, s. 126–127.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ SOkA Žďár nad Sázavou, fond AM Město Žďár (nezpracovaná část), *Zápisy rad 1934–1951*.

¹²⁸ SOkA Žďár nad Sázavou, fond Městský národní výbor (neuspořádáno), kart. č. 19 – *Zápisy plén MNV 1945–1951*, f. 22.

¹²⁹ SOkA Žďár nad Sázavou, fond Městský národní výbor (neuspořádáno), kart. č. 19 – *Zápisy plén MNV 1945–1951*, f. 3.

¹³⁰ SOkA Žďár nad Sázavou, fond AM Město Žďár, inv. č. 55 – *Zápisy ze schůze městské rady*.

městské radě stížnosti obyvatelstva, že potvrzení o státní a politické spolehlivosti bylo vydáno i osobám, kterým být vydáno nemělo. Městská rada se tedy 29. června usnesla na následujícím postupu: žadatelé museli nově o toto potvrzení zažádat písemně a jejich seznam se denně vyvěšoval na veřejném místě. Každý občan tak měl možnost vznést námitky proti udělení potvrzení jednotlivým uchazečům. Seznam těch, kterým už bylo osvědčení vydáno, se také pravidelně vyvěšoval. Těm, proti kterým byly zpětně vzneseny námitky, bylo osvědčení o státní a politické spolehlivosti znovu odebráno.¹³¹ S Němci, jimž se nepodařilo prokázat vinu a veřejné mínění je označilo za antifašisty, bylo zacházeno jako s českým obyvatelstvem. Dostávali tedy potravinové lístky pro Čechy s podstatně větším přídělem potravin. Příkladem ze Žďáru je lékař Dr. Erich Thiel.¹³² Thiel žádal pro sebe a svoji tchýni Františku Ševčíkovou o vyjmutí z opatření proti Němcům a navrácení československého státního občanství.¹³³ Žádost byla se všemi podklady postoupena ONV v Novém Městě. Vzhledem k faktu, že proti tomu nikdo nevzněl námitky, bylo jeho žádosti vyhověno a oba obdrželi zpět československé občanství stejně jako nárok na české potravinové lístky.¹³⁴

Dne 29. června 1945 rozhodnul MěNV ve Žďáře o odsunutí rakouské státní příslušnice Marie Leidenfeldové. Dotyčná byla jako cizí státní příslušnice vyhoštěna.¹³⁵ Od července měli být všichni Němci označeni žlutou páskou, avšak pro nedostatek žlutých pásek se nakonec přikročilo k páskám bílým.¹³⁶ V létě bylo do Žďáru přivezeno několik německých rodin ze Svitav na práce při žních.¹³⁷

Ve věznici Okresního soudu ve Žďáře se v létě 1945 nacházel rolník Adalbert Kniesner s manželkou Else ze Spišské Bělé na Slovensku. Oba Němci byli odesláni zpátky na Slovensko.¹³⁸ Ze žďárské věznice bylo pět německých válečných zajatců a jeden voják Vlasovovy armády předáno zajateckému transportu¹³⁹, který směřoval s největší

---

¹³¹ SOkA Žďár nad Sázavou, fond AM Město Žďár (nezpracovaná část), *Zápisy rad 1934–1951*.

¹³² Tamtéž.

¹³³ SOkA Žďár nad Sázavou, fond Městský národní výbor (neuspořádáno), kart. č. 19 – *Zápisy plén MNV 1945–1951*, f. 31.

¹³⁴ SOkA Žďár nad Sázavou, fond AM Město Žďár (nezpracovaná část), *Zápisy rad 1934–1951*, *Protokol ze dne 10. 10. 1945*.

¹³⁵ SOkA Žďár nad Sázavou, fond AM Město Žďár (nezpracovaná část), *Zápisy rad 1934–1951*, *Protokol ze dne 29. 6. 1945*.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ RM Žďár nad Sázavou, fond Archiv RM, kart. č. 253/4, s. 61–65.

¹³⁹ Tamtéž.

pravděpodobností do Sovětského svazu. Druhému vlasovci Sergeji Gornému se podařilo uprchnout stráži ze zaměstnání.¹⁴⁰

Dne 8. října 1945 dorazila do Žďáru skupina Němců z internačního tábora v Mikulově a Hustopečích. Druhý den byli zajatci předáni MěNV k rozdělení mezi místní rolníky na zemědělské práce.¹⁴¹ Německé pracovní síly musely neustále nosit označení pro Němce a po šesté hodině večerní nesměly vycházet na ulici. V neděli se nesměly zdržovat v hloučcích a provokovat „němčením“.¹⁴² Zákaz vycházení na ulici pro ně a pro kolaboranty platil také 28. října, v Den vzniku samostatného československého státu. Dne 22. října byli ve Městě Žďáře zadrženi a prozatím zajištění němečtí zajatci Hermann Spindler a Erhardt Neubert, které předtím Rudá armáda propustila na svobodu.¹⁴³ Dne 23. října eskortovali žďárští příslušníci SNB oba německé zajatce k nádražnímu velitelství v Brně.¹⁴⁴

Dne 12. listopadu 1945 bylo zahájeno pátrání po Němce Hildě Fuchsové, jež uprchla ze zemědělských prací od rolníka Antonína Pokorného.¹⁴⁵ Pátrání bylo zahájeno také po maďarských dělnících Ondřeji Lošonském a Tiboru Kalmanovi, kteří začátkem prosince uprchli z nucených prací v obci Veselíčku.¹⁴⁶ Dne 23. listopadu rozhodla Městská rada ve Žďáře o neudělení československého státního občanství pro Marii Sýkorovou, Adolfa Müllera, Josefa Škodu a Marii Škodovou, kteří se provinili spoluprací s okupačními orgány.¹⁴⁷ Proces s Němkou Marií Sýkorovou, manželkou podomního obchodníka a udavače, lidový soud pozastavil a Sýkorová byla přidělena na zemědělské práce. Řízení u lidového soudu bylo zastaveno také proti Adolfu Müllerovi, dělníkovi z Města Žďáru č. p. 63. Müller byl přidělen na práci Josefu Škodovi, rolníkovi a hostinskému ze Žďáru. Škodův jmenovec, úředník Josef Škoda z M. Ž., č. p. 151, byl společně se svojí manželkou Marií, učitelkou v Kotlasech, předán na zemědělské práce rolníku Josefu Kořínkovi ve Vysokém. Proces s manžely Škodovými byl

---

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ ABS Kanice, fond Okresní zprávy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 296 – *Staniční služební kniha SNB z let 1945–1947*.

¹⁴² SOkA Žďár nad Sázavou, fond Městský národní výbor (neuspořádáno), kart. č. 19 – *Zápisy plén MNV 1945–1951*, f. 32.

¹⁴³ ABS Kanice, fond Okresní zprávy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 296 – *Staniční služební kniha SNB z let 1945–1947*.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ SOkA Žďár nad Sázavou, fond AM Město Žďár (nezpracovaná část), *Zápisy rad 1934–1951*.

u MLS v Brně zastaven. Z dalších žďárských Němců můžeme uvést Jana Beneše, krejčího a zaměstnance lnářské školy, či rodinu Sternovu.¹⁴⁸

Některým dětem německé národnosti byla povolena návštěva českých škol. Ve Žďáře se to týkalo jistého Richtera (opatrovník Oldřich Žižka) a Marty Kreutzové (opatrovník matka Marta Kadlecová). Žádost byla naproti tomu zamítnuta rodině Škodově a Klímově.¹⁴⁹

Dne 23. prosince 1945 došlo v budově Lnářské školy ve Městě Žďáře k postřelení Terezie Hofmannové, německé příslušnice přidělené tam na práci. Správa lnářské školy o tom za účelem vyšetření celého incidentu telefonicky informovala velitelství SNB ve Žďáře.¹⁵⁰

Události roku 1945 na Žďársku nebyly v celostátním měřítku příliš významné. Svědčí o tom fakt, že se události ze Žďáru ani Nového Města na Moravě nevyskytují v *Informacích pro ministra vnitra z let 1945–1946 z fondu Hlavního velitelství SNB Praha*.¹⁵¹ O dění na Žďársku se nezmiňují ani *Situační zprávy z roku 1945 z fondu Zemského odboru bezpečnosti Brno*.¹⁵²

Garantem ministerstva vnitra při odsunu z okresu Nového Města na Moravě, a tedy i Žďárska, byla brněnská oblastní osídlovací úřadovna. Počátkem roku 1946 vydala přípis, jímž přikazovala okresním velitelům SNB a styčným důstojníkům SNB při oblastních osídlovacích úřadovnách, aby „neprodleně přezkoušeli spolehlivost a morální a odbornou způsobilost všech osob pověřených funkcí velitelů, jejich zástupců nebo strážných v jednotlivých [sběrných] střediscích“.¹⁵³

Od ledna 1946 probíhal soupis válečných zajatců v obvodu žďárského velitelství SNB.¹⁵⁴ Dne 13. února 1946 byli eskortováni nebezpeční zajatci Josef Hiller a Erwin Schober od Okresního soudu ve Městě Žďáře do internačního tábora v Pardubicích.¹⁵⁵ Dne 26. února byly na výzvu MLS v Brně zatčeny Helena Dolanská a Emma Švejdomá, obě německé státní

---

¹⁴⁸ SOkA Žďár nad Sázavou, fond Městský národní výbor (neuspořádáno), kart. č. 19 – *Zápisy plén MNV 1945–1951*, f. 31.

¹⁴⁹ SOkA Žďár nad Sázavou, fond Městský národní výbor (neuspořádáno), kart. č. 19 – *Zápisy plén MNV 1945–1951*, f. 33.

¹⁵⁰ ABS Kanice, fond Okresní zprávy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 296 – *Staniční služební kniha SNB z let 1945–1947*.

¹⁵¹ ABS Brno-Kanice, fond Hlavního velitelství SNB Praha, sign. A17, inv. j. 111. – *Informace pro ministra vnitra z let 1945–1946*

¹⁵² ABS Brno-Kanice, fond Zemského odboru bezpečnosti Brno, sign. B 6/1, inv. j. 7 – *Situační zprávy z roku 1945*.

¹⁵³ SCHALLNER, *Odsun jihlavských Němců*, s. 305.

¹⁵⁴ ABS Kanice, fond Okresní zprávy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 296 – *Staniční služební kniha SNB z let 1945–1947*.

¹⁵⁵ Tamtéž.

příslušnice, pro zločin krádeže a koupě židovského majetku v době okupace.¹⁵⁶ Dne 27. září téhož roku se pak dotyčné dočkaly přesunutí do vazby Krajského soudu v Brně.¹⁵⁷ V ten samý den (26. února) zajistili žďárští strážníci válečného zajatce Raimunda Wolfa, který byl přidělen na práce v obci Lhotka. Dotyčný byl další den na základě telefonického příkazu ONV v Novém Městě na Moravě deportován nejdříve drahou do Nového Města, kde byl předán tamní hlídce stanice SNB, a poté do zajateckého tábora v Kuřimi.¹⁵⁸

Od dubna 1946 probíhá pravidelně soupis německých a maďarských státních příslušníků, ať už dělníků, válečných zajatců či starousedlíků. Dne 3. dubna 1946 shromáždila místní hlídka SNB v Městě Žďáru celkem 46 Němců přidělených původně na práce ve zdejším obvodu. Ještě tentýž den bylo všech 46 zajatců dopraveno vlakem do střediska v Novém Městě za účelem odsunu.¹⁵⁹ Následně 8. dubna 1946 byla transportem ze sběrného střediska v Jihlavě odsunuta sedmatřicetiletá Marie Pachovsky ze Sklenného. Matku doprovázela desetiletá dcera Marie a šestiletý syn Leo.¹⁶⁰ Od této události až do července panoval ve městě relativní klid, co se německého obyvatelstva týká.

Další rozruch přinesl až 29. červenec, kdy bylo zahájeno pátrání po uprchlých válečných zajatcích z Vysokého. Váleční zajatci Alfons Kusterschitz, Rudolf Lorenc, Otto Kirchshofer a s nimi Luisa a Gertruda Niesnerovy uprchli 29. července asi ve 22 hodin od svých zaměstnavatelů z Vysokého, kam byli přiděleni jako pracovní síla.¹⁶¹ Ve *Staniční služební knize SNB* už o nich a o výsledku pátrání není žádná další zmínka.

Od 12. do 14. srpna se prováděl další soupis Němců určených k odsunu a 16. srpna pak bylo odsunuto 56 osob, které byly odevzdány do sběrného tábora v Jihlavě.¹⁶² Poslední vlna odsunu Němců ze Žďáru proběhla ve dnech 29. a 30. srpna, kdy byli na příkaz ONV v Novém Městě na Moravě ze dne 26. 8. 1946, č. j. 12393/III, odsunuti zbylí Němci ze Žďáru do sběrného střediska v Jihlavě.¹⁶³ Odtud byly 29. srpna, 5. a 25. září vypraveny tři vlny transportů do Bavorska. V prvním transportu z 29. srpna se nacházel také sedmapadesátiletý Franz Havlíček

---

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ SOkA Jihlava, fond MNV Jihlava, *Seznam osob v transportu odsunutém dne 8. dubna 1946 ze sběrného střediska v Jihlavě* (nezpracováno).

¹⁶¹ ABS Kanice, fond Okresní zprávy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 296 – *Staniční služební kniha SNB z let 1945–1947*.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ Doprovod odsunovaným osobám zajišťoval vrchní strážmistr Josef Pulgret se strážmistrem Josefem Žůrkem. Dle hlášení byl odsun proveden bez závady. (Tamtéž)

ze Žďáru na Moravě,¹⁶⁴ 5. září jej ve druhé vlně následoval ze žďárských Němců třiatřicetiletý Erwin Bartoněk z Újezdu a devatenáctiletý Silvestr Röhr z Najdeku (dnes součást obce Hamry nad Sázavou), z novoměstských Němců pak šestadvacetiletý Franz Maschka z Kadova a pětapadesátiletý Adolf Schöbel z Nového Města na Moravě.¹⁶⁵

O náladách obyvatelstva ve vztahu k odsunu Němců z různých regionů Vysočiny svědčí hlášení velitelství stanice SNB v Bystřici nad Pernštejnem. V hlášení z 16. března 1946 je uvedeno: „Zdejší služební obvod je obydlen jen českým obyvatelstvem, které plně souhlasí s tím, aby všichni Němci byli odsunuti za hranice. Přechodně je ve zdejších služebním obvodech přiděleno na zemědělské práce několik německých rodin s dětmi v počtu 66 osob. Tito Němci nepřichází v prvních kategoriích pro odsun ještě v úvahu.“¹⁶⁶

Abychom si udělali představu, v jakých materiálních a technických podmínkách odsun z našeho regionu probíhal, použijeme opět hlášení velitelství stanice SNB v Bystřici nad Pernštejnem: „Dne 3. 4. 1946 bylo na příkaz ONV v Novém Městě na Moravě ze zdejšího obvodu odsunuto celkem 40 Němců a to:

- a) 12 mužů, 18 žen a 10 dětí. Z toho jedna osoba z 3., 23 osob ze 4., 13 osob z 5. a 3 osoby z 8. kategorie.
- b) Odsun byl proveden z Bystřice n./Pernšt. a k odsunu určení Němci byli soustředěni v Novém Městě na Moravě.
- c) Do sběrného střediska, tj. do Nového Města na Moravě, byli Němci ze zdejšího obvodu dopraveni nákladním autem přímo na nádraží. [...]
- f) evakuovaní Němci byli řádně vybavení šatstvem a jídlem na 7 dní, téměř každý měl s sebou 50 kg zavazadel.
- g) Při odsunu Němců byla zde učiněna všechna zdravotní opatření a zdravotní stav odsunovaných Němců byl dobrý.
- h) Při odsunu Němců neudály se zde žádné nepřístojnosti a veřejný klid a pořádek nebyl porušen. [...]
- j) Kam byli odsunovaní Němci vlakem odvezeni, případně zda a kde byli převzati okupačním vojskem, není zde známo.

---

¹⁶⁴ SOkA Jihlava, fond MNV Jihlava, *Seznam Němců odsunutých do Bavorska, z Jihlavy, dne 29. 8., 5. 9. a 25. 9. 1946.* (nezpracováno)

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ ABS Kanice, fond Okresní správy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 24 – *Zprávy o politické, hospodářské, bezpečnostní a národnostní situaci v obvodech 1945–1949, hlášení ze dne 16. 3. 1946.*

Po provedení odsunu zůstalo ve zdejších služebním obvodu ještě 24 válečných zajatců přidělených na zemědělské práce a 13 Němců smíšených manželství, kteří žádali o udělení čs. státního občanství.¹⁶⁷

Ze Žďáru podobná hlášení bohužel chybí, podrobnosti odsunu žďárských Němců si tak musíme domyslet. Dá se ovšem předpokládat, že odsun probíhal na všech místech regionu podobně.

Někteří němečtí státní příslušníci zde však zůstávali ještě dlouho po hlavní fázi odsunu. Svědčí o tom opět hlášení stanice SNB v Bystřici, tentokrát až ze dne 16. srpna 1948: „Německá otázka byla hlavním odsunem Němců vyřešena. Do zdejšího obvodu přemístění civilní Němci z pohraničí projevují jednotlivě touhu býti odsunuti do Německa a němečtí váleční zajatci se spoléhají, že v tomto roce budou již propuštěni do svých domovů. Všichni tito Němci jsou zaměstnání převážně v zemědělství a řádně pracují. Proti jejich chování nebyly zjištěny dosud žádné závady.“¹⁶⁸

Ve Žďáře žilo před válkou pouze pár německých rodin, které tvořily pomyslnou kapku v moři. S příchodem nacistů se však objevili lidé, kteří hodlali nastalé situace využít a přihlásili se k německé státní příslušnosti. Po šest let požívali značné výhody, ale po osvobození se karta obrátila. Některé odsoudil MLS k vysokým trestům, jiní se dočkali pouze přidělení místním rolníkům na práce. Podle mého šetření bylo ze Žďáru odsunuto asi 110–120 osob. Vzhledem k nedostatku pramenů, absenci literatury a nedostatečné (prakticky žádné) evidenci odsunovaných je však těžké určit, kteří z těchto Němců žili ve Žďáře již před válkou, kteří sem přišli v jejím průběhu a které sem zavál až uragán posledních válečných týdnů. V průběhu roku 1945 přišlo do Žďáru několik desítek Němců jako pracovní síla. Odsunování Němci ze Žďáru byli většinou internováni nejdříve ve sběrném středisku ONV v Novém Městě na Moravě, odkud byli dále transportováni do internačních táborů v Jihlavě, Pardubicích, Svitavách, Hustopečích, Brně a Kuřimi. Poslední Němci opustili žďárský region až v letech 1948–1949.

Zámek Žďár

O poválečném dění v Zámku Žďáře svědčí kniha protokolů Místního národního výboru. Hned na první poválečné schůzi MNV dne 2. června se projednávala otázka zrádců a kolaborantů v obci. Na základě svědeckých výpovědí svědků a jednotlivých členů výboru byli z řad Čechů za kolaboranty označeni: Jaroslav Schimerling, Alois Teml, Irma Tichá, manželé Novákoví

---

¹⁶⁷ ABS Kanice, fond Okresní správy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 24 – *Zprávy o politické, hospodářské, bezpečnostní a národnostní situaci v obvodě 1945–1949, hlášení ze dne 17. 4. 1946.*

¹⁶⁸ Tamtéž, *hlášení ze dne 16. 8. 1948.*

a Božena Panierská.¹⁶⁹ Mimo to žilo v Zámku několik říšských Němců, z nichž jsou v protokolech MNV zmíněni: Charlotta Eislerová, Hedvika Böhmová, manželé Sonnkovi, Hermína Kalinová a Klára Standlová.

V případě Jaroslava Schimerlinga vypověděl Miloslav Zelený, že když jednou večer poslouchal zakázaný zahraniční rozhlas, načapal Schimerlinga pod okny svého domu, jak ho špehuje. Schimerling po odhalení utekl. Celá událost se měla odehrát asi třikrát.¹⁷⁰ Za udavače označil Schimerlinga také jistý pan Kouřil. Alois Teml prý zase v zámecké hospodě Táferně vyhrožoval přítomným, že se za protiněmecké řeči dostanou tam, kam nechtějí (myšleno do koncentračního tábora).¹⁷¹ O Temlově vině svědčila také výpověď karlovského Mitscherlinga, který uvedl, že jistého pana Ference udal sám na popud A. Temla.¹⁷² Ing. Pokornému zase Teml několikrát vyhrožoval, že bude oběšen. Za kolaboranty byli na schůzi označeni také Karel Herold st. a Karel Herold ml. O jejich provinění však chyběly důkazy a případ byl smeten ze stolu.

Dne 2. června byla zajištěna paní Irma Tichá. Antonín Pokorný na schůzi vypověděl, že Tichá pocházela z české rodiny a její rodiče bydleli v Sudetech. Provdala se za Čecha Josefa Rouska, avšak záhy ovdověla a vzala si Ing. Tichého. Tichá se svým chováním za okupace jevila jako Němka, kvůli čemuž se dočkala zatčení. Podobně manželé Novákovi, bydlištěm v Zámku Žďáře č. p. 1, byli podle výpovědí oficiálně Čechy, smýšlením však Němci. O Boženě Panierské vypověděl Václav Plh, že dotyčná je oficiálně taky Češka, smýšlení má ale německé, o čemž svědčí, že se u ní během okupace scházela německá společnost – paní Sonnková, Kalinová, Eislerová apod.¹⁷³

Němka Charlotte Eislerová se 7. června 1945 dočkala propuštění na svobodu, neboť nebyla usvědčena z protičeského chování. Podle přípisu Okresního soudu ve Žďáře měla být co nejdříve odsunuta do Německa. Prozatím však mohla pod podmínkou nucených prací zůstat v obci. Eislerová mohla dočasně setrvat ve svém bytě, ze kterého ale platila nájem. Pobírala potravinové lístky pro Němce.¹⁷⁴ Majetek jí byl jako všem Němcům a kolaborantům konfiskován a následně rozprodáván českým občanům.

---

¹⁶⁹ SOkA Žďár, fond Archiv obce Zámek Žďár, kn. č. 4 – *Protokol ze dne 2. 6. 1945.*

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Tamtéž, *Protokol ze dne 7. 6. 1945.*

Zabavený majetek obvykle nejdříve převzal do správy místní národní výbor, který jej následně prodával nebo přiděloval místním českým občanům. Přednost měli vždy lidé postižení válkou. Z konfiskovaného majetku manželů Sonnkových můžeme uvést například koně, sekretář, lavici, stojan, psací stůl, židle, lékárníčku, květinový stůl, žehlicí prkno a další „krámy“.¹⁷⁵ Část majetku manželů Sonnkových (stůl, židle) využíval k vlastním účelům samotný MNV. Hedvice Böhmové zabavil MNV z pozice přednostního žadatele movitý i nemovitý majetek včetně svršků Jana Böhma.¹⁷⁶ Stejného postihu se dočkala také Klára Standlová. Místní národní výbor si ke každé konfiskaci musel opatřit od okresního národního výboru konfiskační vyhlášku. Na majetek Hedviky Böhmové si činil nárok ZNV v Brně, proti němuž si Místní národní výbor v Zámku Žďáře podal stížnost k ZNV do Prahy.¹⁷⁷

Co se týká nemovitého nepřátelského majetku, čeští správci z něj platili nájemné příslušným národním výborům. Jako příklad v Zámku Žďáře poslouží pole po R. Kalinovi a H. Steuerovi. Jednotlivé části polí a luk se pronajímaly vždy na jeden rok a měl-li správce i nadále zájem, nájem se automaticky prodlužoval na další rok. V případě potřeby mohl MNV kdykoliv pozemek nájemci odebrat a použít jej k vlastním účelům.¹⁷⁸

Někteří Němci ze zjištěných důvodů neváhali a pohotově si zažádali o udělení národní spolehlivosti a potvrzení jejich chování v době okupace. Ačkoliv byly tyto žádosti nakonec v drtivé většině případů zamítnuty, musely se projednat na schůzích národních výborů, a žadatelé tak získali čas k dalšímu užívání nebo uschování majetku. Dne 3. srpna 1945 se na schůzi MNV v Zámku Žďáře projednávala žádost Hermíny Kalinové. Žádost byla zamítnuta a žadatelka musela nadále nosit označení jako Němka.¹⁷⁹ Podobně jako Eislerová také Kalinová platila nájem za obývání svého bývalého domu.¹⁸⁰

Dalšími osudy zámeckých Němců se kniha protokolů MNV již nezabývá. Není tedy nic známo o plánovaném odsunu jmenovaných, ani o cílové destinaci vysídlení či trestech pro kolaboranty a zrádce národa (kromě manželů Sonnkových – viz Město Žďár). Na závěr pojednání o obci Zámek Žďár se dá pouze konstatovat, že spoluprací nebo alespoň sympatiemi s okupační správou se zde provinilo minimálně 12 osob. K odsunu byly podle indicií uvedených v protokolech určeny čtyři osoby. Vzhledem k poloze obce v rámci soudního okresu lze

---

¹⁷⁵ Tamtéž, *Protokol ze dne 19. 10. 1945.*

¹⁷⁶ Tamtéž, *Protokol ze dne 22. 3. 1946.*

¹⁷⁷ Tamtéž, *Protokol ze dne 17. 10. 1947.*

¹⁷⁸ Tamtéž, *Protokol ze dne 19. 4. 1946.*

¹⁷⁹ Tamtéž, *Protokol ze dne 3. 8. 1945.*

¹⁸⁰ Tamtéž, *Protokol ze dne 19. 4. 1946.*

předpokládat, že Eislerová, Kalinová, Böhmová a Standlová zamířily do internačního tábora ve Svitavách nebo v Pardubicích. Eislerová se jakožto rakouská státní příslušnice dostala zřejmě do Rakouska, zbylé tři ženy pravděpodobně do Bavorska. Zbývající provinilce z řad Čechů potrestaly řádné soudy, manžele Sonnkovy pak lidový soud.

Bohdalov

O poválečných událostech v Bohdalově a okolí svědčí zápisy do *staniční služební knihy* velitelství stanice SNB v Bohdalově od 25. května 1945 do 11. července 1948. Nyní se podíváme na přehled nejdůležitějších událostí, které se týkají odsunu Němců v obvodu stanice v letech 1945 a 1946.

Dne 5. června 1945 vyrazili příslušníci stanice SNB v Bohdalově do Jihlavy za účelem zajištění písemného materiálu gestapa proti zdejším kolaborantům. Tam se však dozvěděli, že všechn písemný materiál bývalého gestapa byl zničen. Důkazy tak bylo možno získat výlučně skrze udání a výpovědi zajištěných konfidentů.¹⁸¹ Dne 26. května 1945 vyrazil příslušník stanice SNB v Bohdalově do Předkláštěří u Tišnova za účelem zatčení kolaboranta Felixe Chromého z Nového Veselí. Dotyčný tam však nebyl zastížen. To se podařilo až 4. září, kdy byl Chromý v Kamenné Horce u Svitav vypátrán, zatčen a dopraven do obvodu bohdalovské stanice SNB. Následujícího dne byl převezen do vazby Okresního soudu v Městě Žďáře.¹⁸²

Bohdalovští strážníci se podíleli také na odsunu německých dělníků z tábora v Hustopečích (viz výše). Dne 4. listopadu uprchli z obce Matějov čtyři maďarští státní příslušníci, přidělení tamním rolníkům na zemědělské práce. Dne 19. února 1946 došlo v Matějově k zatčení Němce Josefa Stummera ze Zborné, podezřelého z válečných zločinů. Ve stejný den byl podezřelý odevzdán Okresnímu soudu v Městě Žďáře.¹⁸³ Němečtí zemědělství dělníci ze zdejšího obvodu byli 3. dubna 1946 shromážděni v Novém Veselí a následně převezeni do Nového Města na Moravě za účelem odsunu. Řádné odsunové komisi ONV v Novém Městě bylo předáno celkem 23 německých dělníků.¹⁸⁴ Stejně jako ve Žďáře, také v Bohdalově byli sepisováni Němci určení k další fázi odsunu.¹⁸⁵ Sepsaní němečtí zemědělství zaměstnanci pak byli 16. srpna odvezeni do sběrného tábora v Jihlavě. Totéž se v další vlně odehrálo 27. a 30. srpna. V noci z 29. na 30. října 1946 uprchli rolníkům z Bohdalova dva

---

¹⁸¹ ABS Kanice, fond Okresní správy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 3 – *Velitelství stanice SNB Bohdalov, staniční služební kniha 1945–1948.*

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Tamtéž.

němečtí váleční zajatci, kteří tam byli přiděleni na práce.¹⁸⁶ Po Augustinu Frenkelbertovi a Walteru Formelovi bylo 30. srpna vyhlášeno pátrání, které však zůstalo bezvýsledné.

Všechny obce v obvodu stanice Bohdalov měly převážně český charakter, žádný prominentní říšský Němec zde za války nežil. V seznamech odsunutých Němců z internačních táborů v Jihlavě se sice vyskytuje mnoho jmen z obce Rudolec, jednalo se však o Český Rudolec v okrese Jindřichův Hradec, nikoli o Německý Rudolec (po válce už pouze Rudolec) ležící asi 2 km západně od Bohdalova. Do oblasti Bohdalovska bylo teprve po válce přiděleno na práce několik desítek německých a maďarských dělníků a válečných zajatců. Ti se v průběhu následujících let dočkali deportace výlučně do internačního tábora v Jihlavě, odkud poté zamířili zpět do své vlasti.

Ostrov nad Oslavou

Stejně jako v Bohdalově, hlavním zdrojem informací o dění v Ostrově nad Oslavou a okolí je *staniční služební kniha* původně četnictva, poté velitelství stanice SNB, která byla vedena od 15. dubna 1944 v němčině, po konci války pak až do roku 1950 v češtině. V následujících dvou odstavcích je pojednáno o nejdůležitějších událostech v obvodu stanice v letech 1945 a 1946.

Ve spádové oblasti stanice SNB v Ostrově nad Oslavou čítající obce Kotlasy, Hlinné, Hodíškov, Jámy, Obyčtov, Sazomín, Vatín a Křiby probíhalo mezi 21. a 22. květnem 1945 zajištění majetku německých státních příslušníků.¹⁸⁷ Německý majetek byl zdárně sepsán a zajištěn, pouze v případě jistého Ericha Linsbauera z Hodíškova došlo k sepsání až 23. května. Dne 29. května byl proveden soupis majetku Němky Markové. Dne 7. října 1945 bylo z odvodu stanice odsunuto celkem 14 Němců do internačního tábora v Hustopečích. Jednalo se o šest Němců z obce Jámy, tři z Hlinného, tři z Kotlas a dva z Hodíškova.¹⁸⁸

Rolník Jaroslav Haják z Vatína převzal 17. listopadu od eskorty k dalšímu zaměstnání německého státního příslušníka Hynka Jaksche.¹⁸⁹ Dne 14. února 1946 bylo v obvodu stanice zahájeno pátrání po uprchlých Němcích Karlu Janečkovi a Romanu Kneifelovi. Pátrání však nemělo kladný výsledek. Dne 13. března 1946 byl ONV v Novém Městě na Moravě předán Němec Otto Hobler. Ještě téhož dne se dotýčný dočkal převezení do internačního tábora ve Svitavách.¹⁹⁰ Dne 3. dubna, stejně jako ve Žďáře či Bohdalově, udržovali také členové stanice

---

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ ABS Kanice, fond Okresní správy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 162 – *Velitelství stanice SNB Ostrov nad Oslavou, Stationsdienstbuch 1944–1950*.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Tamtéž.

SNB v Ostrově nad Oslavou pořádek při odsunu německých pracovních sil. Začátkem června se dočkal zatčení Josef Laub z Hodíškova, kterého následně ostrovští strážmistři dodali do internačního tábora v Horním Kosově u Jihlavy.¹⁹¹ Začátkem prázdnin bylo zahájeno pátrání po uprchlých německých zajatcích od rolníka Václava Starého z Jam.¹⁹² Začátkem července se po lesích v okolí Kotlas pohybovala skupina pěti ozbrojených německých válečných zajatců. Ve dnech 14. až 16. srpna 1946 se posádka stanice SNB v Ostrově podílela na odsunu německých pracovních sil z obvodu stanice.¹⁹³ Ve dnech 20. září, 25. října a 29. prosince proběhla bez závady kontrola německých i maďarských dělníků a zajatců.¹⁹⁴

Také v Ostrově nad Oslavou a okolních obcích žilo převážně české obyvatelstvo. Přesto se našly výjimky. Na podzim 1945 odsunula zdejší stanice SNB 14 místních Němců do tábora v Hustopečích. Další Němci sem byli přiděleni na práce odjinud. Jejich cesty se však nadále rozcházely. Někteří zamířili do Svitav, jiní do tábora v Horním Kosově u Jihlavy. Další osudy německých dělníků a zajatců zůstávají zahaleny mlhou.

2. 2. Konfiskace nepřátelského majetku a zacházení s ním

Po výčtu žďárských Němců, jejich osudů a událostí s nimi spojených se zaměřím na pravidla konfiskace nepřátelského majetku, které platily pro celou Československou republiku. V praxi tedy tato opatření okusili na vlastní kůži i místní Němci. Předpisy se staly závaznými i pro místní národní výbory, které sice disponovaly určitou mírou samostatnosti, avšak ve většině bodů podléhaly celostátnímu řízení.

Fyzické osoby byly povinny ve dvanáctém zásobovacím období¹⁹⁵ na předepsaných formulářích u příslušného národního výboru přihlásit veškeré dekretem č. 108/1945 Sb. konfiskované věci, které měly u sebe (foto vyplněné přihlášky viz příloha 12).¹⁹⁶ Určovaly to směrnice Osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy v Praze (dále jen FNO) ze dne 15. března

---

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Přídělová (zásobovací) období byla časovou jednotkou ve státě řízeném hospodářství v protektorátu a později obnovené ČSR v letech 1939–1953. Jedno období trvalo čtyři kalendářní týdny. Každý občan měl na toto období daný příděl lístků na potraviny, oděvy, pohonné hmoty apod. Přídělový systém vznikl v protektorátu na podzim roku 1939 jako reakce na válečný stav a skončil společně s provedením měnové reformy 31. května 1953. Druhá světová válka skončila v průběhu 75. zásobovacího období (30. dubna až 27. května 1945). Do konce tohoto období se používaly ještě válečné přídělové doklady. Již anulovaný přídělový systém však fungoval i po válce, pouze s tím rozdílem, že zvýhodněné příděly pro Němce byly zrušeny. Němci nadále dostávali pouze omezené příděly, které byly za války určené pro Židy. Veškerá omezující opatření týkající se Židů byla zrušena. Více viz ŠTĚPKOVÁ, Barbora: *Přídělové systémy a jejich právní aspekty na československém území v letech 1939–1953*. Brno 2011 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

¹⁹⁶ To se vztahovalo na veškerý movitý i nemovitý majetek, majetková práva a na majetku váznoucí závazky (věcná břemena).

1946. Právnícké osoby tak musely učinit (podle vyhlášky ze dne 15. dubna 1946) nejpozději do 30. června 1946. Soupis se prováděl na zvlášť vydaný tiskopis, který byl k dostání za 2,- Kč u MNV. Právníckými osobami se rozuměly např.: ministerstva, úřady, politické strany a jim přidružené organizace, obchodní společnosti, peněžní ústavy, odbory apod. Tato povinnost se vztahovala nejen na nepřátelský majetek, který fyzická nebo právnícká osoba užívala pro své vlastní účely, ale také na majetek uložený ve skladištích a depozitech. Samotný soupis se prováděl ve třech vyhotoveních. První vyhotovení obdržel zpátky přihlašující, druhé si ponechala správní komise dotyčného MNV a třetí bylo hromadně zasláno ONV, a to do 15. července téhož roku. S přihlášeným majetkem muselo být až do konečného rozhodnutí zacházeno v souladu s dobrým hospodařením ve smyslu občanského zákona. Bez předchozího souhlasu FNO nesměl být tento majetek odcizen, zapůjčen ani dán do zástavy (To se nevztahovalo na movitostí projednávané ve vyhlášce ze dne 9. května 1946). O provinění proti tomuto ustanovení rozhodoval ONV.¹⁹⁷ Vyhláška ze dne 3. prosince 1946 tyto termíny ještě blíže upravovala. Osoby, ať už fyzické nebo právnícké, které nemohly konfiskovaný majetek z různých důvodů přihlásit, dostaly poslední možnost tento majetek beztrestně přihlásit, avšak nejpozději do 15 dnů od data vyhlášení těchto směrnic příslušným MNV.¹⁹⁸

Pravidla zacházení s movitými věcmi z konfiskovaného nepřátelského majetku určovaly směrnice Osídlovacího úřadu a FNO v Praze vydané k vyhlášce ze dne 29. dubna 1946.¹⁹⁹ Tím se rozuměly drobné movité věci hmotné, které nebyly součástí majetkové podstaty a nalézaly se ve skladištích pod správou ZNV, ONV nebo MNV, respektive jejich správních komisí. Předpokladem dalšího zacházení s těmito předměty bylo to, že správní komise ONV právoplatně vyřknula podmínky konfiskace u vlastníka daných předmětů. V těchto směrnících je mimo jiné uvedeno, že zabavení nepřátelského majetku provádí MNV, v jehož obvodu je národními výbory spravované skladiště, avšak vždy s předchozím souhlasem FNO. Výběr osob vhodných k odhadu, prodeji a řízení s prodejem souvisejících náležel vždy správní komisi MNV. Místo prodeje zpravidla určil FNO (místnost určil MNV). Jako prodávající strana se uváděla Československá republika. Mezi kupujícími byli hlavně živnostníci. Prodej měl probíhat tak, aby se skladiště co nejrychleji vyklízela a stát dosáhl při co nejmenších nákladech

---

¹⁹⁷ Tamtéž, *Vyhláška o soupisu nepřátelského majetku* – f. 12.

¹⁹⁸ SOkA Žďár nad Sázavou, fond Místní národní výbor Karlov, inv. č. 17, kart. č. 1, *Přihlášky nepřátelského majetku, 1946, Vyhláška o soupisu nepřátelského majetku* – f. 12.

¹⁹⁹ Tamtéž, *Směrnice o nakládání s některými movitými věcmi hmotnými z nepřátelského majetku* – f. 2–4, 5–8.

co největšího zisku. Teprve potom mohlo docházet k prodeji ostatním fyzickým osobám, a to dobrovolnou dražbou.²⁰⁰

Odhad majetku probíhal následovně: správní komise MNV rozřídila předměty podle druhů a poté s pomocí odhadců, jimiž se často z úsporných důvodů stávali samotní členové nebo úředníci MNV, odhadla cenu předmětů. Odhadovalo se velkoobchodní cenou, případně cenou obecnou, sníženou o obvyklý hrubý zisk. Pokud se jednalo o zboží opotřebované, prodejní cena nesměla v žádném případě přestoupit 75% nejvýše přípustné ceny nového zboží stejného druhu nebo zboží srovnatelného. Srážka musela odpovídat skutečnému znehodnocení.²⁰¹ Na závěr se o odhadu sepsal protokol ve dvojím vyhotovení, ve kterém se uvádělo evidenční číslo předmětu, jeho pojmenování včetně krátkého popisu a cena. Protokol pak ve finále podepsal vedoucí orgán odhadu i odhadce. Jedno vyhotovení bylo bezodkladně zasláno pobočce FNO při oblastní úřadovně Osidlovacího úřadu. Nešlo-li v daném místě předměty prodat, tato pobočka o tom uvědomila FNO v Praze.²⁰² Teprve potom mohlo dojít k prodeji zabaveného nepřátelského majetku.

Správní komise MNV musela oznámit prodej veřejnou vyhláškou (její kopii příkládám v příloze č. 13) nebo uveřejněním v novinách, a to nejméně 15 dní předem. V téže lhůtě zaslala tuto vyhlášku příslušné pobočce FNO.²⁰³ Věci se prodávaly buď přímo ve skladišti, nebo v prostorné a uzavřené místnosti, v níž byly věci vystaveny s označením ceny. Při vchodu do místnosti dostal každý nakupující dvoudílný pokladní lístek, na který prodejce zapsal vybrané předměty, jejich evidenční čísla a odhadní ceny. Jeden díl si ponechal prodavač ke kontrole, druhý díl dostal kupující, který pak odevzdal tento lístek u pokladny, kde byl sepsán prodejní zápis se všemi náležitostmi. Kupující následně tento zápis podepsal, uhradil požadovanou částku a bez odkladu zboží převzal.²⁰⁴ V případě „obhospodařovaného“ zboží se pořídil seznam, jenž byl zaslán příslušnému rezortnímu ministerstvu, které vydalo příslušné pokyny k prodeji. Hodinky, budíky a jízdní kola bez ohledu na jejich opotřebovanost se automaticky považovaly za zboží obhospodařované a jejich seznam byl před prodejem zaslán ministerstvu vnitřního obchodu.²⁰⁵

---

²⁰⁰ Dražebním komisařem byla vždy osoba vyslaná pobočkou FNO.

²⁰¹ Tamtéž, *Směrnice o nakládání s některými movitými věcmi hmotnými z nepřátelského majetku* – f. 2.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ Tamtéž, *Směrnice o nakládání s některými movitými věcmi hmotnými z nepřátelského majetku* – f. 3.

²⁰⁵ Tamtéž.

Odběrní poukázky na předměty určitého druhu byly vydávány: účastníkům národního odboje a jejich pozůstalým rodinným příslušníkům; osobám poškozeným válkou, národní, rasovou či politickou perzekucí; osobám vracejícím se do pohraničí, které byly nuceny opustit; osobám vracejícím se do vlasti z ciziny a osobám, které v důsledku územních změn musely přesídlit mimo své původní bydliště; dále pak osobám sociálně potřebným a osobám, kterým byl přidělen zemědělský majetek.²⁰⁶

Předměty, které nešlo prodat živnostníkům, se prodávaly veřejnou dražbou. Čtenář má o průběhu dražby jistě povědomí z klasických aukcí, jak je známe dnes (např. z filmů), a není proto třeba jej zde uvádět. Dražba se musela především oznámit novinami nebo návštěvními listy, kde byly uvedeny nabízené věci včetně místa a přesného času dražby. Při každé dražbě musel být přítomen vrchnostenský komisař, nezprošťovalo-li od toho zvláštní policejní povolení.²⁰⁷ Komisař dohlížel na to, aby se v průběhu dražby dodržovaly předpisy a především pořádek. Vyvolavač se musel zapovědět, že nebude při dražbě nikomu stranit a nic z nabízeného zboží si nekoupí nebo jinak neosvojí. Vyvolávací cena byla stanovena na polovinu obecné maloobchodní ceny. Na závěr dražby byl sepsán protokol. Na konci každého dražebního dne se vedla pokladní uzávěrka. Uzávěrku stejně jako soupis neprodaných předmětů bylo nutno zaslat FNO. Čistý výnos prodeje a dražby podle vyúčtování se neprodleně zasílal na šekový účet FNO u Poštovní spořitelny č. 44.133.²⁰⁸

---

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ Tamtéž, *Směrnice o nakládání s některými movitými věcmi hmotnými z nepřátelského majetku* – f. 5.

ZÁVĚR

Tato práce si klade za cíl popsat poválečné dění na Žďársku s hlavním zřetelem na vymezení, zajištění a vysídlení německého obyvatelstva. Na počátku bylo složité vůbec určit počet Němců, kteří na Žďársku žili. Mnoho jich sem přišlo až v průběhu okupace nebo těsně před osvobozením společně s ustupující armádou. Navíc neexistoval žádný jmenný seznam nebo soupis obyvatelstva s uvedením národnosti. Soudní okres Žďár měl výhradně český charakter a ve většině obcí žilo jen několik jednotlivců, případně rodin německé národnosti. V samotném Žďáře, který byl tehdy ještě rozdělen na Město Žďár a Zámek Žďár, žilo vedle několika židovských rodin (např. Inwaldovi) také pár německých rodin. V průběhu okupace se ze zjištěných důvodů přihlásilo k německé národnosti i značné množství Čechů. Za okupace působilo ve Žďáře obávané udavačské trio Braunstein–Sonnek–Sýkora. Doufám, že úlohu Josefa Braunsteina v tomto trojlístku se mi podařilo alespoň zrelativizovat. Některé zdroje (Kosinkova žďárská kronika) totiž svědčí o tom, že žádným udavačem nebyl, ba naopak pomáhal českým lidem z potíží. Po válce se za něj u MLS v Brně přimlouvalo několik Čechů, kteří sice konečný rozsudek neovlivnili a navíc byli soudem napomenuti, avšak i to staví celý příběh do jiného světla. Napříště bych tedy název tria opravil na Dolanský–Sonnek–Sýkora. Ladislav Dolanský byl totiž prokazatelně nebezpečným konfidentem a postrachem celého Žďáru.

Hlavní frontová linie se Žďársku na konci války vyhnula. Regionem sice prošla vlna ustupujících německých jednotek, ale nejdůležitější boje se odehrávaly jinde. Po sérii dílčích střetů osvobodila Žďár Rudá armáda ve spolupráci s partyzány, kterých zde díky výhodným terénním podmínkám působilo mnoho. Ihned po osvobození začala nově vzniklá Národní stráž zajišťovat a internovat všechny Němce a kolaboranty. Ve vězení okresního soudu ve sklepě žďárské radnice se nacházeli nejenom němečtí váleční zajatci, kolaboranti, občané podezřelí z udavačství, ale také Rusín, dva vlasovci nebo dva dlouholetí žďárští lékaři – MUDr. Erich Thiel a MVDr. Josef Braunstein. Osudy internovaných se lišily. Nejhorší úděl čekal válečné zajatce, kteří směřovali do ruského zajetí, pokud nebyli popraveni. Obávané udavače soudily mimořádné lidové soudy. Výnosy lidových soudů byly zpravidla velmi přísné – padlo několik rozsudků smrti, někteří byli odsouzeni na doživotí, jiní „pouze“ k několika letům vězení a ztrátě cti a majetku. Ti, kterým se vina neprokázala, se dočkali propuštění.

S výjimkou několika osob, které se účastnily pěšího pochodu z Jihlavy do Rakouska v květnu 1945, se žďárským Němcům vyhnula vlna tzv. divokého odsunu. Neobjevily se ani výrazné excesy proti německému obyvatelstvu. V průběhu let 1945–1946 přišly odjinud na

Žďársko desítky Němců přidělených sem na práci. Podle mých odhadů se mohlo jednat zhruba o 120 osob. Co se týče samotného odsunu, je téměř nemožné zjistit přesný počet odsunutých, jejich věkovou strukturu a cílové destinace. Na základě mého výzkumu bylo ze soudního okresu Žďár zařazeno do odsunů zhruba 130 osob, nepočítáme-li německé pracovní síly odjinud. Celkem mohlo být zařazeno do odsunu asi 250 osob pobývajících po válce v našem regionu. Hlavní cílovou destinací bylo vedle Rakouska (v případě rakouských státních příslušníků) především Bavorsko. Žďárští Němci byli ještě před transportem nejdříve shromážděni u ONV v Novém Městě na Moravě a poté deportováni do různých internačních táborů. Největší část zamířila do internačních táborů v Brně a Jihlavě. Zbytek byl rozdělen do táborů v Pardubicích, Svitavách, Hustopečích a Mikulově. Nepřátelský majetek podlehl konfiskaci ve prospěch MNV. Ty jej převzaly do správy a podle potřeby využily k vlastním účelům nebo rozprodaly českým občanům. Movitý majetek se po sepsání a odhadu ceny vydražil. Výdělek z dražby putoval FNO. Nemovitý majetek jako louky a pole pronajímaly MNV vždy na dobu jednoho roku českým zemědělcům. Bývalé německé domy a byty přidělovaly MNV zejména občanům poškozeným válkou. Tolik tedy shrnutí výsledku mé práce.

Z metod historického výzkumu jsem ve své práci využíval jak přímou, tak i nepřímou metodu. Dominovala metoda přímá, a to hlavně při zobecnění a vyvození závěrů z dílčích informací obsažených v zápisech, služebních knihách a protokolech. V pasáži o konfiskaci nepřátelského majetku či pravidlech soupisu a třídění Němců do kategorií však došlo i na metodu nepřímou, kdy jsem na základě obecně platných pravidel domýšlel konkrétní projevy v našem regionu. Vzhledem k tomu, že jsem se rozhodnul popisovat události striktně chronologicky, zvítězila progresivní metoda – zachycení minulých událostí tak, jak šly po sobě. Na začátku práce jsem počítal s využitím statistické metody (grafy, tabulky), ale vzhledem k absenci seznamů odsunutých a jiných přesných dat bohužel z této metody sešlo. Vymezením studovaného území a sledováním vývoje na mapě jsem se částečně dotknul také geografické metody. Při porovnávání Žďárska s Jihlavskem, Bystřickem a dalšími okresy, stejně jako při zachycení rozdílů mezi jednotlivými cípy žďárského soudního okresu, tvořila nedílnou součást mé práce metoda komparativní (historicko-srovnávací).

Práci mi ustavičně ztěžoval nedostatek relevantních pramenů. Mnoho cenných informací bylo možno vyčíst ze staničních služebních knih SNB, zápisů ze schůzí nově vzniklých MNV apod., avšak pro žďárský soudní okres chyběla jakákoli evidence odsunovaných osob, o jmenných seznamech ani nemluvě. V porovnání s Jihlavou, kde jsou k dohledání seznamy odsunovaných osob z tamních internačních táborů včetně místa narození, bydliště a dalších

zásadních indicií, je poválečná situace v našem regionu špatně zmapovaná. Badatele tak čeká složitá práce, aby z dílčích a útržkovitých informací dokázal sestavit co nejvěrnější obraz skutečných událostí.

Závěrem je nutno podotknout, že má práce je vůbec prvním počinem na poli tohoto tématu v našem regionu. Bakalářská práce jako taková svým rozsahem zcela neumožňuje vyčerpávající výzkum, na nějž by již nebylo možné navázat. Ostatně to ani není jejím cílem. Moje studie by tedy neměla mít v dané problematice poslední slovo. Téma odsunu Němců ze žďárského regionu nebylo dosud podrobně zpracováno a vyjma obecných dějin Žďáru nad Sázavou od autorů Metoděje Zemka a Antonína Bartuška²⁰⁹ o něm není téměř nic publikováno. Tato dvousvazková precizní práce obou zmiňovaných autorů u nás sice platí za dosud nepřekonanou klasiku, avšak její vznik v 50. a 60. letech minulého století naznačuje, že některé náhledy mohou být již zastaralé a zasloužily by moderní přepracování. Z moderních publikací se odsunu ztateně dotklo pouze *Osvobození Žďárska* Ondřeje Červeného. Na další články a publikace nadšení zájemci o historii města na Sázavě zatím marně čekají. Do budoucna by stálo za pokus, vyhledat žijící pamětníky z našeho regionu (ideálně jak z české, tak německé strany) a porovnat jejich vzpomínky a názory na odsun. Tato práce si v budoucnu žádá obsahové rozšíření na území celého politického okresu Nové Město na Moravě, tedy i soudních okresů Nové Město na Moravě a Bystřice nad Pernštejnem. Jako další zajímavé téma se nabízí také bývalý sousední okres Přibyslav, ve kterém mělo německé obyvatelstvo podstatně větší zastoupení než na Žďársku. Věřím, že odsun Němců zaujímá v české historiografii a českém národním citění natolik svébytné postavení, že si zaslouží detailní rozpracování u každého regionu zvlášť.

---

²⁰⁹ ZEMEK, M. – BARTUŠEK, A.: *Dějiny Žďáru nad Sázavou I.* Havlíčkův Brod 1956; Tíž: *Dějiny Žďáru nad Sázavou II.* Brno 1970.

ZDROJE

1. Prameny

Archiv bezpečnostních složek (ABS) Kanice

- fond Hlavního velitelství SNB Praha, sign. A17
- fond Okresní správy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15
- fond Zemského odboru bezpečnosti Brno, sign. B 6/1

Zemský archiv (ZA) Opava

- fond expozitura Moravskoslezského ZNV, Odb. II/B, kart. č. 140

Státní okresní archiv (SOkA) Jihlava

- fond MNV Jihlava

Státní okresní archiv (SOkA) Žďár nad Sázavou

- fond AM Město Žďár (nezpracovaná část)
- fond AO Zámek Žďár, kniha č. 4
- fond MěNV Město Žďár (neuspořádáno), kart. č. 19
- fond MNV Karlov, inv. č. 17, kart. č. 1

Regionální muzeum (RM) Žďár nad Sázavou

- fond Archiv RM, kart. č. 253/4
- články z dobových novin (viz příloha 9)

2. Publikované prameny a dokumenty

ARBURG, A. v. – STANĚK, T. (ed.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: dokumenty z českých archivů. II., Duben–srpen/září 1945: divoký odsun a počátky osídlování.* Středokluky 2011.

FRANZEL, E.: *Vertreibung Sudetenland 1945–1946.* Bonn – Bad Nauheim 1967.

JECH, K. (ed.): *Němci, Maďari v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940–1945.* Brno 2003.

KOSINKA, J.: *Kosinkova žďárská kronika.* Žďár nad Sázavou 2007.

OLIVOVÁ, V. (ed.): *Edvard Beneš – odsun Němců z Československa a dokumenty.* Praha 2011.

3. Literatura

BABKOVÁ, T.: *Internace německého obyvatelstva během „divoké“ fáze nuceného vysídlení obyvatel německé národnosti, zrádců a kolaborantů z jihlavského jazykového ostrova očima pamětníků*. In: JEDLIČKA, J. (ed.): *Češi a Němci na Vysočině*. Sborník příspěvků z česko-rakouské odborné konference. Havlíčkův Brod 2014.

BRÜGEL, J. W.: *Tschechen und Deutsche 1939–1946*. München 1974.

ČERNÝ, K. – SEĎA, A. – STEHLÍK, E.: *Legionáři s lipovou ratolestí III.: Tváře československé armády – 16 generálů-legionářů*. Žďár nad Sázavou 2015.

ČERVENÝ, O.: *Osvobození Žďárska*. Brno 2014.

DRAŠNER, F.: *Jak město ke svému čtvrtému názvu přišlo*. Havlíčkův Brod 2005.

DRAŠNER, F.: *Partyzánský výsadek Mistr Jan Hus*. Dále neuvedeno.

FRENDL, V.: *Žďár nad Sázavou ve fotografiích – květen 1945*. Žďár nad Sázavou 2005.

HAVEL, J. – KAISER, V. – PUSTEJOVSKÝ, O.: *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*. Ústí nad Labem 2005.

HEJL, V. – KAPLAN, K.: *Zpráva o organizovaném násilí*. Toronto 1986.

KYNCLOVÁ, V.: *Partyzánský odboj na Svratecku v letech 1944–1945*. Praha 2011 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

MAREK, P. – SCHALLNER, D.: *Sudetendeutsche Partei – Sudetoněmecká strana*. In: MAREK, P. a kol.: *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861–1998*. Olomouc 2000.

MARÉS, A.: *Edvard Beneš. Drama mezi Hitlerem a Stalinem*. Praha 2016.

MIKULKA, J.: *Rád bych sloužil pro bezpečnost našeho státu dále...: Josef Gemrot – policista, parašutista a příslušník SNB (1911–1955)*. In: Sborník Archivu bezpečnostních složek 8/2010. Praha 2011.

NOVOTNÝ, L.: *Dekrety a odsun v historické paměti Čechů*. In: JEDLIČKA, J. (ed.): *Češi a Němci na Vysočině*. Sborník příspěvků z česko-rakouské odborné konference. Havlíčkův Brod 2014.

PUK, M.: *Odsun Němců z Prahy po druhé světové válce*. In: *Historický obzor*, roč. XII., 2001.

SCHALLNER, D.: *Odsun jihlavských Němců*. In: JEDLIČKA, J. (ed.): *Češi a Němci na Vysočině*. Sborník příspěvků z česko-rakouské odborné konference. Havlíčkův Brod 2014.

SCHMITZ-BERNING, C.: *Vokabular des Nationalsozialismus*. Berlin 2000.

STANĚK, T.: *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha 1991.

STANĚK, T.: *Tábory v českých zemích 1945–1948*. Opava 1996.

ŠEBEK, J.: *Německé politické strany v ČSR 1918-1938*. In: MAREK, P. a kol.: *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861–1998*. Olomouc 2000.

ŠTĚPKOVÁ, B.: *Přídělové systémy a jejich právní aspekty na československém území v letech 1939–1953*. Brno 2011 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

TRAPL, M.: *České katolické strany do roku 1938*. In: MAREK, P. a kol.: *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861–1998*. Olomouc 2000.

UHLÍŘ, J. B. – KAPLAN, J.: *Praha ve stínu hákového kříže*. Praha 2005.

ZEMEK, M. – BARTUŠEK, A.: *Dějiny Žďáru nad Sázavou I*. Havlíčkův Brod 1956.

ZEMEK, M. – BARTUŠEK, A.: *Dějiny Žďáru nad Sázavou II*. Brno 1970.

Seznam použitých zkratk

§ – paragraf

ABS – Archiv bezpečnostních složek

AO – Archiv obce

č. p. – číslo popisné

ČSL – Československá strana lidová

ČSR – Československá republika

DKV – Der deutsche Kulturverband (kulturní sdružení občanů německé národnosti)

ed. – editor (ka)

f. – folio

FNO – Fond národní obnovy

inv. č. – inventární číslo

inv. j. – inventární jednotka

kart. č. – číslo kartonu

kn. č. – kniha číslo

MěNV – Městský národní výbor

MLS – Mimořádný lidový soud

MNV – místní národní výbor

M. Ž. – Město Žďár

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Německá národně socialistická strana dělnická)

NV – Národní výbor

ONV – Okresní národní výbor

OT – Organisation Todt (Todtova organizace – nacistická paramilitantní jednotka určená k výstavbě vojenských a strategických objektů)

RM – Regionální muzeum

s. – strana

SA – Sturmabteilung (nacistické úderné oddíly)

Sb. – Sbírký zákonů

SD – Sicherheitsdienst des Reichsführers-SS (Bezpečnostní služba říšského vedoucího SS, nacistická zpravodajská služba)

sign. – signatura

SNB – Sbor národní bezpečnosti

SOkA – Státní okresní archiv

Srov. – srovnej

SS – Schutzstaffeln (nacistické původně ochranné oddíly)

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik (Sovětské Rusko)

ZA – Zemský archiv

ZNV – Zemský národní výbor

Z. Ž. – Zámek Žďár

Resumé

The aim of this bachelor thesis is to describe the post-war events and focus primarily on the expulsion of Germans from the Žďár na Moravě region after the Second World War. This topic has so far been thoroughly analysed by many scholars, however it almost exclusively concerned Sudetenland only. Not much about has been published about the events inland yet. I defined the given territory as the judicial district of Žďár. The surroundings of Žďár had mostly Czech character but despite of this there was a certain amount of Germans living there. At the beginning it was problematic to specify the number of Germans, who lived here, mostly because of lack of evidence. During the occupation, a feared denunciative trio Dolanský–Sonnek–Sýkora was active in the area. The main liberational fights did not take place here, nevertheless Žďár was destroyed from almost 95% at the end of the war. Immediately after the end of the war, local Germans and collaborators were arrested. Their future fates were different. Some of them were executed, some were sentenced by the Special People's Court to capital punishment or long-term penalties and the rest was set at liberty. „Wild“ expulsions as well as excesses on civilians avoided our region though. Over the years 1945 and 1946 came involuntarily dozens of Germans from elsewhere to work in agriculture here. According to my research, about 130 German people were displaced from this region (except for the prisoners and farmers who worked here). Including them about 250 persons in total were evicted according to results of my thesis. Their compulsory journey ended either in Austria or most frequently in Bavaria. Before they crossed the border, they were firstly assembled in a reception camp in Nové Město na Moravě and after that they headed out to detention camps in Jihlava, Brno, Pardubice, Svitavy, Hustopeče or Mikulov. Their so-called „enemy property“ was completely seized. I believe this to be the most relevant finding of this study. Finally, I hope this bachelor thesis is worth enlargement in the future.

Přílohy

Příloha č. 1 – poloha soudního okresu Žďár v rámci Moravskoslezské země.

Zdroj: <http://www.toukystomem.cz>

Příloha č. 2 – příslušníci protipartyzánského komanda. Do posledních válečných dní měli své sídlo v Zámku Žďáře.

Zdroj: FREN DL, V.: *Žďár nad Sázavou ve fotografiích – květen 1945*. Žďár n. Sáz. 2005.

Příloha č. 3 – němečtí vysídlenci původem z Ukrajiny obývající ve dnech 25. a 26. dubna 1945 hřiště žďárské sokolovny.

Zdroj: FREN DL, V.: *Žďár nad Sázavou ve fotografiích – květen 1945*. Žďár n. Sáz. 2005.

Příloha č. 4 – tlampačem opatřený německý autobus na žďárském náměstí. 5. května zde šířil falešné informace, že se záhy spojí německá s angloamerickou armádou ke společnému postupu proti Sovětům.

Zdroj: FREN DL, V.: *Žďár nad Sázavou ve fotografiích – květen 1945*. Žďár n. Sáz. 2005.

Příloha č. 5 – torzo, které zbylo ze starobylé budovy Tvrze.

Zdroj: FREN DL, V.: *Žďár nad Sázavou ve fotografiích – květen 1945*. Žďár n. Sáz. 2005.

Příloha č. 6 – záběr ze slavnosti k příležitosti osvobození. Děvčata v krojích doprovází transparent „Ať žije Beneš!“

Zdroj: FREN DL, V.: *Žďár nad Sázavou ve fotografiích – květen 1945*. Žďár n. Sáz. 2005.

Příloha č. 7 – zástupy německých běženců posedávajících bezradně podél silnice. Nevědomky se staly předzvěstí následného odsunu.

Zdroj: FREN DL, V.: *Žďár nad Sázavou ve fotografiích – květen 1945*. Žďár n. Sáz. 2005.

Příloha č. 8 – seznam vězňů Okresního národního výboru v Novém Městě na Moravě, umístěných ve věznici Okresního soudu ve Žďáře v květnu až září 1945.

1. Rudolf Havránek – dělník v Městě Žďáru č. p. 390, Čech, přidělen na zemědělské práce Františku Hübnerovi ve Žďáru, předán soudu, řízení dosud není skončeno.
2. Adolf Müller – dělník v M. Ž., č. p. 63, Němec, řízení u lidového soudu zastaveno, přidělen na práci Josefu Škodovi, rolníkovi a hostinskému ze Žďáru.
3. Marie Sýkorová – manželka podomního obchodníka v M. Ž., č. p. 622, Němka, u lidového soudu řízení zastaveno, před trestní komisí ONV, přidělena na zemědělské práce.
4. Josef Sýkora – podomní obchodník v M. Ž., č. p. 622, Němec, udavač, odsouzen lidovým soudem v Brně k doživotnímu žaláři.
5. Františka Görtlová – dělnice v M. Ž., č. p. 190, Češka, řízení dosud neskončeno, přidělena na zemědělské práce.
6. Tomáš Kirchner – domkař ve Vysokém č. p. 41, Čech, udavač, odsouzen lidovým soudem v Brně na 15 let těžkého žaláře, zbaven cti, majetku i občanských práv.
7. Adalbert Kniesner – rolník ve Spišské Bělé na Slovensku, Němec, odeslán na Slovensko.
8. Else Kniesnerová – Němka, manželka rolníka ve Spišské Bělé, odeslána na Slovensko.
9. Josef Braunstein – zvěrolékař v M. Ž., č. p. 292, Němec, blockleiter NSDAP, vedoucí pracovního oddělení, odsouzen lidovým soudem k doživotnímu žaláři, ztrátě cti a majetku.
10. František Švejda – železniční zřízenec v. v. v M. Ž., č. p. 312, Němec, řízení dosud neskončeno.
11. Franz Schmidt – rolník v Modřicích u Brna, Němec, vojenský zajatec, předán zajateckému transportu.
12. Franz Uhmann – rolník v Karlově č. p. 15, Němec, předán NV v Příbyslavi.
13. Franz Mitscherling – rolník a hostinský v Karlově č. p. 23, Němec, předán NV v Příbyslavi.
14. Sergej Gorny (špatně čitelné) – ruský voják Vlasovovy armády, Rus, vojenský zajatec, uprchl stráží ze zaměstnání.
15. Ema Švejdová – manželka železničního zřízence v. v. v M. Ž., č. p. 312, Němka, přidělena na zemědělské práce Lnářské škoře ve Žďáře, řízení dosud neskončeno.

16. Erwin Kossak – Gefreiter německé armády, válečný zajatec, Němec, předán zajateckému transportu.
17. Karel Klang – četnický štábní strážmistr v. v. v Městě Žďáře č. p. 455, Čech, přidělen na práce Josefu Škodovi, rolníkovi a hostinskému ve Žďáře.
18. Michael Kustiack – voják Vlasovovy armády, Polák, válečný zajatec, předán zajateckému transportu.
19. Franz Schellner – Obergefreiter německé armády, válečný zajatec, Němec, předán zajateckému transportu.
20. Josef Stracher – Staabsgefreiter německé armády, válečný zajatec, Němec, předán zajateckému transportu.
21. František Wasserbauer – skladník v M. Ž., č. p. 23, Čech, potrestán ONV třemi měsíci vězení, předán na práci rolníku Zichovi v Novém Veselí.
22. Leopold Binko – rolník v Radoníně č. p. 16, Němec, u lidového soudu řízení zastaveno, předán na práci rolníku Jaroslavu Dobrovolnému v M. Ž.
23. Jan Brychta – zámečník v Počítkách u Žďáru č. p. 10, Němec, propuštěn na svobodu.
24. Ernst Merbs – Gefreiter německé armády, válečný zajatec, Němec, popraven na hřbitově (hlídka Juránek-Fišer)
25. Richard Němec – zubní technik v Městě Žďáru č. p. 151, Čech, lidový soud předal případ řádnému soudu, propuštěn na svobodu.
26. Josef Wiesner – poštovní podúředník v. v. v M. Ž., č. p. 532, Němec, předán na zemědělské práce, potom propuštěn na svobodu.
27. Josef Škoda – úředník v M. Ž., č. p. 151, Němec, řízení lidového soudu zastaveno, předán na zemědělské práce rolníku Josefu Kořínkovi ve Vysokém.
28. Paul Reiner – Staabsgefreiter německé armády, Němec, válečný zajatec, předán zajateckému transportu.
29. František Špaček – zámečník v M. Ž., č. p. 633, Čech, potrestán ONV , propuštěn na svobodu.
30. Marie Veselá – dělnice v M. Ž., č. p. 596, Češka, potrestána ONV, propuštěna na svobodu.
31. Dr. Erich Josef Thiel – ženský lékař v Brně, Němec, u lidového soudu řízení zastaveno, bude odsunut do Německa.
32. Jan Fritsch – železniční zřízenec v. v. v M. Ž., č. p. 612, Čech, potrestán ONV, propuštěn na svobodu.
33. Jan Veselý – obuvník v M. Ž., č. p. 596, Čech, potrestán ONV, propuštěn na svobodu.

34. Zdeňka Homolová – učitelka mimo službu v M. Ž., č. p. 545, Češka, přidělena na zemědělské práce do Budče, připraveno předání řádnému soudu.
35. Františka Schlegelová – dělnice v Zámku Žďáře č. 78, Němka, předána ONV v Brně, u lidového soudu řízení zastaveno.
36. Charlotte Eisler – v domácnosti, Z. Ž., č. 110, Němka, u lidového soudu řízení zastaveno, propuštěna na svobodu.
37. Julie Burešová – dělnice v Zámku Žďáře č. 78, Němka, předána ONV v Brně, u lidového soudu řízení zastaveno.
38. Jitka Benešová – studentka v Z. Ž., č. 78, Němka, předána ONV v Brně, u lidového soudu řízení zastaveno.
39. František Prokeš – hospodářský správce Amylonu, M. Ž., č. p. 11 R, Čech, přidělen na zemědělské práce J. Dobrovolnému, rolníkovi ve Žďáře, potrestán ONV.
40. Růžena Prokešová – manželka hospodářského správce, M. Ž., č. p. 11 R, Češka, přidělena na zemědělské práce J. Dobrovolnému, rolníkovi ve Žďáře, potrestána ONV.
41. Marie Lopourová – bydlištěm v horních Hamrech č. 19, Němka, řízení u lidového soudu zastaveno, propuštěna na svobodu.
42. Viléma Linhartová – manželka nadlesního v. v. v horních Hamrech č. p. 1, Němka, řízení u lidového soudu zastaveno, propuštěna na svobodu.
43. Filip Linhart – nadlesní v. v. v horních Hamrech č. p. 1, Němec, řízení u lidového soudu zastaveno, propuštěn na svobodu.
44. Jan Uhmán – rolník v Karlově č. p. 22, Němec, předán ONV v Přibyslavi.
45. Otto Dostál – obchodník v Německém č. p. 87, Čech, předán MNV v Novém Městě.
46. František Kruba – ředitel továrny na obuv v M. Ž., č. p. 420, Čech, přidělen na zemědělské práce Aloisi Krčálovi v Mělkovicích, výsledek řízení neznámý.
47. Anna Papáčková – dělnice v M. Ž., č. p. 290, Češka, odeslána na léčení do nemocnice v Novém Městě, potrestána řádným soudem pro vyhrožování gestapem.
48. Jindřich Milfait – řezník a uzenář v M. Ž., č. p. 148, Čech, přidělen na zemědělské práce Františku Krčálovi, rolníkovi M. Ž., řízení u lidového soudu zastaveno, propuštěn na svobodu.
49. Bohumil Myslivec – dělník v M. Ž., č. p. 269, Čech, odsouzen mimořádným lidovým soudem na 12 let těžkého žaláře pro udavačství, ztrátě jmění a občanských práv.
50. Jan Neumann – rolník v Karlově č. p. 27, Němec, předán MNV v Přibyslavi.
51. Jan Cempírek – lesní hajný v Borcích u Vojnova Městce č. p. 254, Čech, přidělen na práce rolnickému lihovaru v Novém Veselí, u lidového soudu řízení zastaveno.

52. Josef Sláma – rolník ve Vysokém č. p. 24, Čech, propuštěn na svobodu.
53. Erich Linsbauer – úředník Amylonu v Ronově č. p. 56, Němec, předán na léčení do nemocnice v Novém Městě, u lidového soudu řízení zastaveno.
54. František Kříž – strojvedoucí ČSD v M. Ž., č. p. 56, Němec, u lidového soudu řízení zastaveno, propuštěn na svobodu.
55. Marta Křížová – manželka strojvedoucího tamtéž, Němka, u lidového soudu řízení zastaveno, propuštěna na svobodu.
56. MUDr. Jan Vondra – zubní lékař v M. Ž., č. p. 610, Čech, u lidového soudu řízení zastaveno, předán řádnému soudu, propuštěn na svobodu.
57. Ing. Ladislav Dolanský – technický rada v Chrudimi, Mozartova č. p. 474, Němec, předán mimořádnému lidovému soudu v Brně, udavač, zemřel ve vězeňské nemocnici.
58. Helena Dolanská – manželka technického rady tamtéž, Němka, přidělena na zemědělské práce Josefu Lázničkovi, rolníkovi v M. Ž., řízení dosud neskončeno.
59. Hilda Stodolová – v domácnosti v M. Ž., č. p. 296, Němka, předána na léčení do nemocnice v Novém Městě, řízení u lidového soudu zastaveno, propuštěna na svobodu.
60. Marie Škodová – učitelka t. č. v Kotlasech č. p. 39, Němka, přidělena na zemědělské práce Josefu Kořínkovi, rolníku ve Vysokém, řízení u lidového soudu zastaveno.
61. Květoslava Menzlová – dělnice v Moravském Herálci č. p. 37, Češka, řízení předáno řádnému soudu, propuštěna na svobodu.
62. Josef Valena – truhlář v Moravském Herálci č. p. 7, Čech, předán NV v Novém Městě.
63. Metoděj Kunz – dělník v Moravském Herálci č. p. 70, Čech, předán NV v Novém Městě.
64. Zdeňka Lišková – průvodčí vlaku v Jihlavě, Steinova ulice č. 14, Češka, udavačka, předána lidovému soudu v Brně, odkud uprchla, odsouzena na 10 let.
65. Ferdinand Sonnek – šofér v Z. Ž., č. p. 1, Němec, předán lidovému soudu v Brně, konfident gestapa, popraven.
66. Augusta Sonnek – úřednice v Z. Ž., č. p. 1, Němka, přidělena na práci Eduardu Pohankovi, rolníku a mlynáři ve Žďáře, konfidentka gestapa, potrestána 20 lety těžkého žaláře.
67. František Řádek – lesní hajný ve Škrdlovicích č. p. 68, Čech, předán NV v Přibyslavi, propuštěn na svobodu.
68. Jan Krejčí – strojní topič v Novém Veselí č. p. 59, Čech, přidělen na zemědělské práce Josefu Lázničkovi, rolníku ve Vatíně, potrestán ONV, r. 1946 zemřel.
69. Marie Křápková – zubní asistentka v Brně, Koliště 70, Češka, předána do Brna.

70. Věra Černá – úřednice v Brně-Králově poli, Chelčického 13, Češka, předána do Brna.
71. Věra Nevěčná – prodavačka v Brně-Židenicích, Táborská 218, Češka, předána do Brna.
72. Stanislava Kalmusová – pokladní v obchodě, Brno, Údolní 31, Češka, předána do Brna.
- Osoby č. 69-72 zatčeny v době svého pobytu ve Žďáře pro podezření ze styků s gestapem.
73. František Opálka – vrchní četnický strážmistr v M. Ž., č. p. 401, Čech, řízení u lidového soudu zastaveno, předán ONV, propuštěn na svobodu.
74. Antonín Trojánec – železniční zřízenec v. v. v M. Ž., č. p. 414, Čech, řízení u lidového soudu zastaveno, předán ONV, propuštěn na svobodu.
75. Václav Růžička – výměnkář v M. Ž., č. p. 496, Čech, fašista, řízení u lidového soudu zastaveno, předán ONV, propuštěn na svobodu.
76. Josef Minář – zedník v Sazomíně č. p. 31, Čech, fašista, řízení u lidového soudu zastaveno, předán ONV, propuštěn na svobodu.
77. Vavřín Krčil – rolník a obchodník ve Stržanově č. p. 8, Čech, předán MNV v Příbyslavi.
78. František Černý – lesní hajný v Sázavě, č. p. 2, Čech, předán MNV v Příbyslavi.
79. Irma Tichá – spolumajitelka továrny v Z. Ž., č. p. 17, Němka, u lidového soudu řízení zastaveno, předána ONV, propuštěna na svobodu.
80. František Málek – kovář ve Sklenném č. p. 54, Čech, přidělen na zemědělské práce Jindřichu Lázničkovi v M. Ž., lidový soud řízení zastavil, předán řádnému soudu.
81. Jan Révaj – slovenský voják, bez stálého bydliště, Slovák, předán ONV v Novém Městě nad Váhem.
82. Marie Kovářová – manželka soudního kancelářského asistenta v M. Ž., č. p. 199, Němka, předána řádnému soudu.
83. Josef Nedělka – domkař v Novém Veselí č. p. 86, Čech, přidělen na práci Leopoldu Šlerkovi, rolníku a klempíři v M. Ž., předán ONV, propuštěn na svobodu.
84. Václav Roštok – rolník v Novém Veselí č. p. 7, Čech, předán ONV, propuštěn na svobodu.
85. Adolf Javůrek – domkař v Novém Veselí č. p. 59, Němec, přidělen na práci do Budče, řízení u lidového soudu zastaveno.
86. Františka Javůrková – manželka domkaře v Novém Veselí č. p. 59, Němka, udavačka, u lidového soudu potrestána šesti lety žaláře, ztrátou jmění a občanských práv na 10 let.
87. Petr Kuběna – strojmistr v Obyčtově – závodních barácích, Čech, přidělen na práci rolnickému lihovaru v Novém Veselí, potom propuštěn, předán ONV, řízení u lidového soudu zastaveno.

88. Miloš Vykoukal – bydlíštěm v Brankovicích u Vyškova č. p. 17, Čech, předán lidovému soudu v Praze.
89. Ema Krupičková – herečka, t. č. v M. Ž., Žižkova ulice č. 608, Češka, přidělena na práci do Lnářské školy, předána lidovému soudu v Praze.
90. František Krupička – režisér divadelní, t. č. tamtéž, Čech, přidělen na práci rolnickému lihovaru v Novém Veselí, předán lidovému soudu v Praze.
91. Jan Beneš – krejčí v M. Ž., č. p. 648, Němec, přidělen na práci do Lnářské školy ve Žďáře, řízení u lidového soudu zastaveno.
92. Emil Neubert – zubní technik v M. Ž., č. p. 614, Čech, řízení předáno řádnému soudu.
93. Karel Brunst – šofér v Chotěboři, Němec, přidělen na zemědělské práce Josefu Lázničkovi, rolníku ve Vatíně, odsouzen lidovým soudem pro udavačství na 16 let těžkého žaláře.
94. Václav Šmarda – rolník v Pokojově č. 22, Čech, přidělen na zemědělské práce MNV v Pokojově, předán lidovému soudu v Jihlavě.
95. Vasil Janciuk – dělník v Sázavě č. p. 28, Rusín, řízení u lidového soudu zastaveno, propuštěn na svobodu.
96. Jaroslav Klement – obuvník ve Lhotce č. 22, Čech, přidělen na práci rolnickému lihovaru v Novém Veselí, řízení u lidového soudu zastaveno, předán ONV v Novém Městě.
97. Felix Chromý – zedník v Novém Veselí č. p. 156, Čech, předán lidovému soudu v Brně.

Zdroj: Citace z podkladového materiálu k zápisům do městské kroniky za roky 1945 a 1946, zpracované Vilibaldem Lázničkou. Archiv RM, kart. č. 253/4, s. 61–65. Přepis těchto záznamů provedl Jaroslav Švoma.

Příloha č. 10 – zachycení manželů Dolanských, jak jsou vláčeni městem s nesprávně namalovaným hákovým křížem na zádech a lýtky natřenými vápnem.

Zdroj: FREN DL, V.: *Žďár nad Sázavou ve fotografiích – květen 1945*. Žďár n. Sáz. 2005.

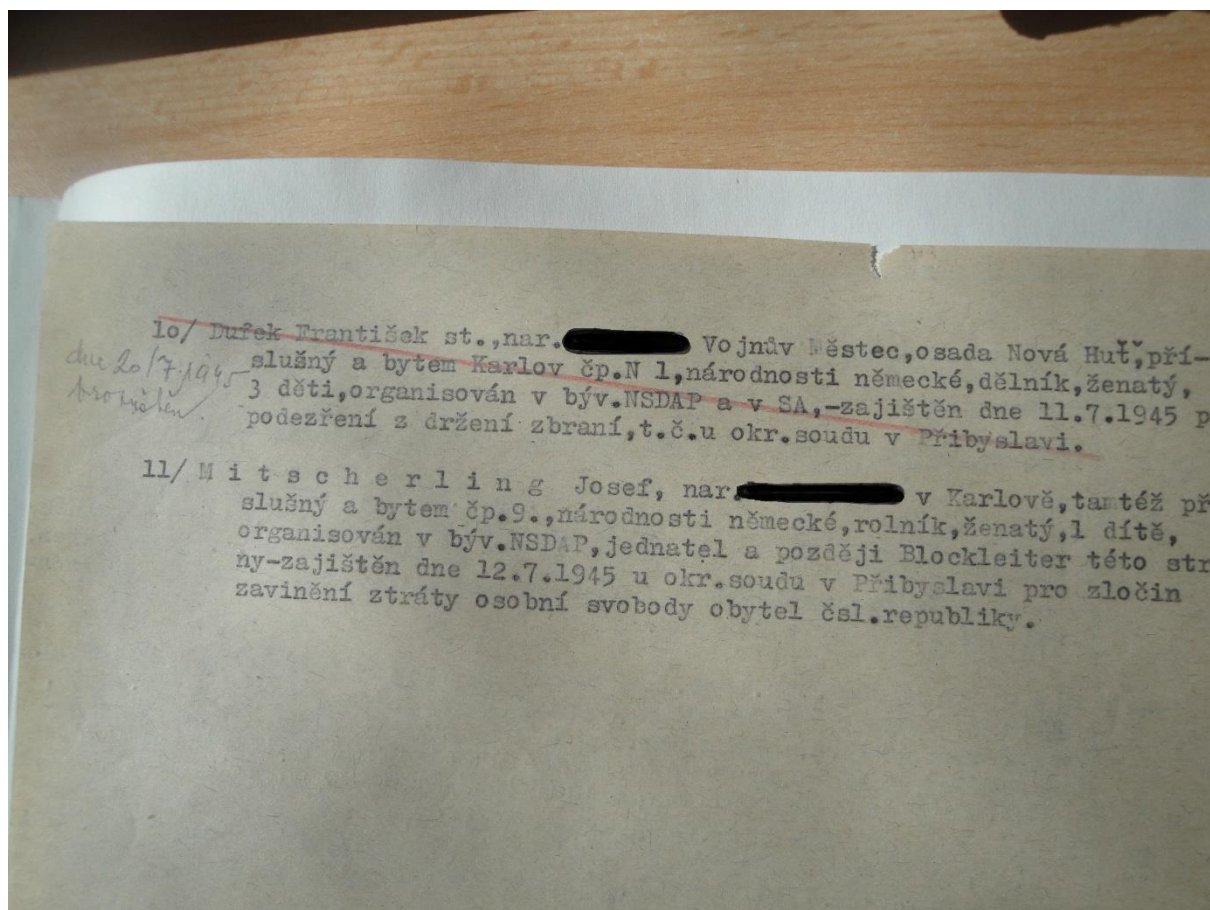
Příloha č. 11 – seznam zajištěných osob německé národnosti v obvodu Karlov. (z důvodu ochrany osobních údajů jsem dodatečně začernil data narození)

Sbor národní bezpečnosti.
Velitelství stanice ve Vojnově - Žestci.

Seznam zajištěných osob německé národnosti zdejšího obvodu:

- 1/ ~~Mitscherling~~ František ml., nar. [redacted] v Karlově, bytem Karlov čp.23, příslušný do Karlova, národnosti německé, povoláním rolník ženatý, 1 dítě, organizován v býv. NSDAP, -zajištěn od 24.5.1945 u okres. soudu v Přebyslavě jako býv. Ortsgruppenleiter strany NSDAP a zakladatel strany NSDAP v Karlově.
- 2/ ~~Neumann~~ Jan, [redacted] v Karlově, také příslušný a bytem čp. 25, národnosti německé, rolník, ženatý, 1 dítě, organizován v býv. NSDAP, zajištěn od 29.5.1945 u okr. soudu v Přebyslavi jako býv. Regierungskomisar v Karlově. *Spáchal sebevraždu - přikročil k chůzi přes mostek elektrické napětí u železniční zastávky, byl dopraven do nemocnice v Hrad. Březě, kde dne 13.7.1945 zemřel a je pochován u železniční zastávky.*
- 3/ ~~Uhma~~ František, nar. [redacted] v Karlově, také příslušný a bytem čp.15, národnosti německé, rolník, ženatý, 2 děti, organizován v býv. NSDAP zajištěn od 29.5.1945 u okr. soudu v Přebyslavi, člen strany NSDAP a pokladník a správce NSV.
- 4/ ~~Neumann~~ František, nar. [redacted] v Karlově, také příslušný a bytem čp.21, do roku 1939 jako Čech, od okupace Němci přihlásil se k německé národnosti, konal službu v býv. německé armádě, rolník, svobodný, zatčen dne 13.6.1945 vel. p. pl. 32 v Chrudimi, jelikož jako němec ~~namohl~~ nastoupil službu v čsl. vojsku a dodán do vazby kraj. soudu v Chrudimi
- 5/ ~~Neumann~~ Jindřich, nar. [redacted] v Karlově, také příslušný a bytem čp.21, do okupace Čechy a Moravy byl Čech, po okupaci se přihlásil k německé národnosti, svobodný, zatčen dne 23.6.1945 pro omezování osobní svobody a dodán do vazby okr. soudu v Přebyslavi,
- 6/ ~~Neumann~~ Ignác, nar. [redacted] v Karlově, také příslušný a bytem čp.17, národnosti německé, rolník, ženatý, 1 dítě, organizován ve straně NSDAP a pokladník této strany, příslušník SA, -zatčen dne 5/7.1945 pro držení zbraní a ukrývání zásob a dodán do vazby okr. soudu Přebyslav,
- 7/ ~~Pietz~~ Rudolf, nar. [redacted] v Karlově, také příslušný a bytem čp. [redacted], národnosti německé, rolník, ženatý, organizován v býv. NSDAP -zajištěn pro držení zbraní bez povolení a t.č. ve vazbě okr. soudu v Přebyslavi. *du 20/7.1945, Moravsko*
- 8/ ~~Neumannová~~ Štefanie roz. Mitscherlingová, [redacted] Karlov, také příslušná a bytem čp.27, národnosti německé, manželka rolníka, vdaná, 1 dítě, organizována v býv. NSDAP -zajištěna dne 11/7.1945 u okr. soudu Přebyslav pro držení střelné zbraně bez povolení,
- 9/ ~~Dufek~~ František ml., nar. [redacted] v Karlově, také příslušný a bytem, národnosti německé, rolník, ženatý, 2 děti, organizován v býv. NSDAP a SA, -zajištěn dne 11.7.1945 u okr. soudu v Přebyslavi pro neoprávněné držení b. dné zbraně.

././.

Zdroj: ABS Kanice, fond Okresní správy SNB Žďár nad Sázavou, sign. N 15, inv. j. 231 –
Velitelství stanice SNB, *Seznam členů NSDAP*.

Příloha č. 12 – ukázka přihlášky nepřátelského majetku na příkladu Amalie Kesslerové z Karlova. (z důvodu ochrany osobních údajů jsem dodatečně začernil datum narození)

PŘIHLÁŠKA (pro Němce)
ANMELDUNG (für Deutsche)

majetkové podstaty, kterou dosud drží Němci, Maďaři a jiní nepřátelé republiky a která propadla konfiskaci ve smyslu dekretu presidenta republiky ze dne 25. X. 1945 č. 108 Sb.
der Vermögenssubstanz, welche Deutsche, Magyaren und andere Feinde der Republik bisher besitzen und welche im Sinne des Dekrets des Präsidenten der Republik Sig. Nr. 108 vom 25. Oktober 1945 der Konfiskation verfallen sind.

FONDU NÁRODNÍ OBNOVY V PRAZE.

Jméno Kesslerové Amalie (přednostka domácnosti, spolubydlitel, podnájemník)
Name [redacted] (Vorstand des Haushaltes, Mitwohnender, Mieter)

zaměstnání v penzijní službě narozen [redacted] stav volaná
Beschäftigung geboren Stand

národnost německá bydliště Karlova okres Blatná ul. čp. 22.
Nationalität Wohnort Bezirk Gasse Konstr.-No.

bydlí s rodinou – samostatně – v podnájmu – ~~na příslušném~~ *)
wohnt mit seiner Familie – selbstständig – als Mieter – bei Verwandten *)

Přihlašuji Fondu národní obnovy za sebe, manželku
Ich melde dem Fond nationaler Erholung für meine Person, Gattin

nezletilé děti Emma, Anna, Josef, Eliška a Erich
unmündige Kinder

k soupisu tento majetek, který propadl konfiskaci a který jsem měl nebo dosud mám: **
zur Aufnahme folgendes Vermögen, welches der Konfiskation verfallen ist und welches ich besaß oder noch besitze: **

<p>1. Drahé kovy a předměty z nich – mince, drahokamy, perly a pod. Edelmetalle und aus ihnen verfertigte Gegenstände, Münzen, Edelsteine, Perlen und dgl.</p>	<p>2. Umělecké předměty (obrazy, plastiky, starožitnosti, sbírky i známek). Kunstgegenstände (Bilder, Plastik, Antiquitäten, Sammlungen – auch von Briefmarken).</p>
<p>3. Bytové zařízení (nábytek, koberce, kompletní příbory, domácí stroje a přístroje, jiné předměty byt. zařízení). Wohnungseinrichtung (Möbel, Teppiche, vollständige Bestecke, Hausmaschinen und Hausapparate, sonstige Gegenstände der Wohnungseinrichtung).</p>	<p>4. Kozichy, kožičiny, pokrývky, cenné části oděvu a prádla. Pelze, Pelzwaren, Decken, wertvolle Bekleidungsstücke und Wäsche.</p>
<p>5. Hudební nástroje, radiopřístroje, sportovní předměty, zbraně, optické přístroje a fotoaparát. Musikinstrumente, Radioapparate, Sportgegenstände, Waffen, optische Apparate incl. photographische Apparate.</p>	<p>6. Dopravní prostředky soukromé i provozní (autobusy, auta nákladní i osobní, přívěsné vozy, traktory, motocykly, jízdní kola, kočáry, lodě, čluny, saně atd. a součástky). Öffentliche und private Beförderungsmittel (Autobusse, Last- und Personkraftwagen, Schlepper, Traktoren, Motorräder, Fahrräder, Kutschen, Schiffe, Kähne, Schlitten usw. und Bestandteile).</p>

*Všechny předměty byt. i průmys. majetku již byly sepsány 12. 10. 1945
vše ostatní majetku již bylo sepsáno*

<p>7. Pásky, počítači, rozmnožovací stroje, obráběcí a výrobní stroje, motory, přístroje všeho druhu, pokud nebudou hlášeny jako provozní zařízení. <i>Rechen-, Rechenmas-, Vervielfältigungs-, Bearbeitungs- und Erzeugungsmaschinen, Motoren, Apparate aller Art insofern sie nicht als Betriebsmittel gemeldet werden.</i></p>	<p>8. Provozni zařízení všeho druhu (lékařské ordinace, advokátní kanceláře a pod.). <i>Betriebsmittel aller Art (Ärztliche Ordinationen, Rechtsanwaltskanzleien und dgl.).</i></p>
<p>9. Sklady zboží, surovin, polotovárů a výrobků — pokud nejsou příslušstvím podniků v provozu. <i>Lager von Waren, Rohstoffen, Halbfabrikaten und Erzeugnissen — insofern sie das Zubehör von Unternehmen im Betriebe nicht bilden.</i></p>	<p>10. Cenné papíry jako směňky, akcie, vkladní knížky, pojistky, lovy atd. <i>Wertpapiere wie z. B. Wechsel, Aktien, Einlagebücher, Versicherungspolizen, Lose usw.</i></p>
<p>11. Provozní práva autorská, patentní, licenční a pod. <i>Aufführungsrechte, Urheberrechte, Lizenzrechte usw.</i></p>	<p>12. Jiné výše neuvedené předměty nebo majetková práva. <i>Sonstige oben nicht angeführte Gegenstände und Vermögensrechte.</i></p>

Z přihlášených předmětů odvedl jsem již předměty uvedené pod č. _____
 Von den angemeldeten Gegenständen habe ich bereits die unter Nr. _____

angeführten Gegenstände
 dne _____ (komu?) _____ abgeführt
 am _____ (wem?) _____

Prohlašuji místopřesně, že jsem přihlásil k soupisu veškerý svůj movitý majetek a jsem si vědom toho, že neúplné hlášení, zatajení nebo jiné jednání, které je s to rušit řádné přihlášení konfiskovaného majetku, zakládá skutkovou podstatu trestního činu podle § 19 cit. dekrety.
Ich erkläre eidestattlich, daß ich zur Aufnahme mein sämtliches bewegliches Vermögen angemeldet habe und bin mir dessen bewußt, das eine unvollständige Meldung, Verheimlichung oder sonstige Handlung, welche die ordentliche Anmeldung des konfiszierten Vermögens stören kann, den Tatbestand einer strafbaren Handlung nach § 19 des zit. Dekrets bildet.

V _____ dne 31. 3. 1946
 In _____ den _____
 Kesslerová Amalie
 podpis
 Unterschrift

*) Co se nehodí, škrtněte.
 **) Nostačil-li místo, pokračujte na rubu přihlášky, uveďte však číslo oddílu
 ***) Falls nicht zutreffend, zu streichen.
 ****) Falls nicht genug Platz vorhanden ist, folgt die Fortsetzung auf der Kehrseite der Anmeldung, unter Anführung der Nummer der Abteilung.

POUČENÍ.
 Přihlášku jest povinná vyplniti každá osoba, která pobírá potravinové listky s podtiskem „Deutsche“. Základň přihlášku vyplní přednostně domácnost za sebe, manželku a nezletilé děti. Zletilé děti, podnájemníci, služební a pod. vyplní každý přihlášku samostatně.
 Přihláseti nutno veškerý movitý majetek podle druhů, uvedených v jednotlivých oddílech přihlášky, pokud možno podrobně a výšečně. Předměty, které si přihlašovatel vezme s sebou (podle platných předpisů) při odvodu, budou místním národním výborem (nebo správní komisí) vyznačeny až při odvodu na rubu přihlášky.
 Odvedl-li přihlašovatel některý z přihlášených předmětů úřednímu orgánu, úřadu nebo komukoli jinému, uveď tuto skutečnost v přihlásce a připoj přenosu adresu toho, komu byl předmět odveden.

BELEHRUNG.
 Die Anmeldung ist jede Person, welche Lebensmittelkarten mit dem Unterdruk „Deutsche“ erhält, verpflichtet auszufüllen. Grundsätzlich füllt die Anmeldung der Vorstand des Haushaltes für sich, seine Gattin und unmündige Kinder aus. Großjährige Kinder, Aftermieter, im Dienste stehende und sonstigen Gegenstände, welche der Anmelder (nach den geltenden Vorschriften) gelegentlich des Transfers mit sich nimmt, werden vom zuständigen Amt (oder Spruchkommission) erst beim Abgange auf der Rückseite der Anmeldung angeführt.
 Wenn der Anmelder irgendwelche von den angemeldeten Gegenständen einem Amtorgan, einer Behörde oder wem immer abgeliefert hat, ist diese Tatsache in der Anmeldung anzugeben und die genaue Adresse desjenigen, wem der Gegenstand ausgeliefert wurde, anzuführen.

Zdroj: SOKA Žďár nad Sázavou, fond MNV Karlov, inv. č. 17, kart. č. 1.

VZOR.

Příloha I.

MÍSTNÍ NÁRODNÍ VÝBOR - SPRÁVNÍ KOMISE V _____

Vyhláška

o prodeji některých movitých věcí hmotných z nepřátelského majetku konfiskovaného podle dekretu presidenta republiky ze dne 25. října 1945 č. 108 Sb. podle §§ 7 a 8 vyhlášky Osidlovacího úřadu v Praze a Fondu národní obnovy v Praze ze dne 29. dubna 1946 živnostensky oprávněným obchodníkům a řemeslníkům.

Místní národní výbor — správní komise — v.....
bude dne ..... 1946 o ..... hod. v.....

prodávati živnostensky oprávněným obchodníkům a řemeslníkům z nepřátelského majetku konfiskovaného dekretem presidenta republiky č. 108/1945 Sb. tyto druhy předmětů:

Odhadní cena všech prodávaných předmětů jest celkem Kčs.....

Obhospodařované zboží, a to 1

bude prodáváno podle pokynů resortního ministerstva. Do těchto pokynů lze nahlédnouti nejpozději den před stanoveným prodejem v úřadovně místního národního výboru — správní komise, nebo v den prodeje v prodejní místnosti.

Druh zboží .....

bude se prodávati živnostensky oprávněným obchodníkům a řemeslníkům jen pod tou podmínkou, že tito mohou jednotlivé předměty tohoto druhu prodati dále pouze těm osobám, které předloží na uvedený předmět zvláštní odběrní poukázku vystavenou místním národním výborem — správní komisí (§ 8, odst. 6 cit. vyhlášky).

Živnostensky oprávněným obchodníkům a řemeslníkům jest volno nahlédnouti nejpozději den před prodejem do odhadního zápisu v úřadovně místního národního výboru — správní komise.

Osoba, která prováděla odhad prodávaných věcí, a osoba, která jest pověřena prodejem věcí, nesmí se účastniti jako kupec prodejního řízení.

Živnostensky oprávnění obchodníci a řemeslníci jsou povinni na vyzvání místního národního výboru — správní komise — při prodeji vykáznati se občanskou legitimací a živnostenským listem, národní správci obchodních a řemeslnických živností platným výměrem o ustanovení národním správcem. Plnomocník musí se vykázati týmiž listinami a plnou mocí.

Prodej předmětů se koná za odhadní cenu, v níž jest přihlédnuto k jejímu snížení o hrubý zisk obvyklý v obchodním podnikání (cena velkoobchodní). Odhadní cena jest uvedena u každého předmětu nebo souhrnu předmětů v odhadním zápise. Předmět prodávaný nebo souhrn předmětů jest označen v odhadním zápise evidenčním číslem.

Vlastnictví k prodávaným předmětům nabývá se zaplacením odhadní ceny kupcem a odevzdáním předmětu kupci.
 Námitky ze správy (§§ 922 a násl. obč. zák.) a pro zkrácení přes polovici ceny obecné (§§ 934, 935 obč. zák.) při tomto prodeji nemají místa.
 Předměty nebo souhrny předmětů, které byly prodány, jest povinen kupec po zaplacení ceny tržové bez odkladu převzít a z místa prodejního odstraniti.

V..... dne..... 1946.

Místní národní výbor — správní komise

v.....

Podpisy:

Razítko:

Příloha 3.

VZOR.

MÍSTNÍ NÁRODNÍ VÝBOR - SPRÁVNÍ KOMISE V _____

Odhadní zápis

sepsaný u místního národního výboru - správní komise v _____

dne _____

Předmětem odhadu jsou movité věci hmotné konfiskované podle dekretu presidenta republiky ze dne 25. října 1945 č. 108 Sb., které mají býti zcizeny podle vyhlášky Osidlovacího úřadu v Praze a Fondu národní obnovy v Praze ze dne 29. dubna 1946 čís. 1213 uveřejněné v částce 80 Úředního listu - normativní díl - ze dne 9. května 1946, které se nalézají ve skladišti _____ v _____

Orgán vedoucí odhad: _____

Odhadce: _____

Evidenční číslo	Označení předmětu	Cena maloobchodní nebo cena obecná	Cena velkoobchodní nebo cena obecná snížená o obvyklý zisk v obchodním podnikání

Podpis orgánu vedoucího odhad:

Podpis odhadce: